

האגודה לזכויות האזרח בישראל 2004-2005

Association for Civil Rights in Israel
جمعية حقوق المواطن في اسرائيل
האגודה לזכויות האזרח בישראל

ת"ד 35401, ירושלים 91352 טל: 02-6521218, פקס: 02-6521219
דואר אלקטרוני: mail@acri.org.il אתר אינטרנט: www.acri.org.il

כתיבה: טל דהן • **עריכה:** נעמה ישובי • **צילומים:** יואב לפ • **עיצוב הכרזות:** תלמידי שנה ג' המחלקה לעיצוב תקשורת חזותית מכללת אסכולה מימד תל אביב, מנחה הפרוייקט: יוסי למל / פרסום למל כהן
עיצוב גרפי: סטפני ורותי עיצוב

© כל הזכויות שמורות לאגודה לזכויות האזרח בישראל, ת"ד 35401, ירושלים

2	האגודה לזכויות האזרח - כי לא כל הזכויות שמורות
3	לזכרו של מיכאל ברגר
4	שוויון
10	שוויון לאזרחי ישראל הערבים
12	תכנון, בניה וקרקעות
14	זכויות חברתיות
14	קיום בכבוד / זכויות רווחה וביטחון סוציאלי
18	עבודה
19	דיור
20	זכויות האדם בשטחים הכבושים
24	חופש הביטוי
27	הזכות לפרטיות
28	חופש המידע
30	חופש התנועה
31	זכויות בהליך הפלילי
34	מעמד אזרחי וח"י משפחה
38	מהגרי עבודה
40	הקו החם לזכויות האדם
40	קואליציות
41	מרכז המידע
42	חינוך לזכויות אדם במערכת החינוך
42	תרומות ומענקים
44	הנהלה, צוות, מתנדבים

תוכן

לסייע לאדם. לשנות מדיניות.

במטרה להגן על זכויות האדם והאזרח של בני-אדם רבים ככל האפשר האגודה פועלת בכמה מישורים: **במישור המשפטי** האגודה חותרת לשנות מדיניות או ליצור תקדים משפטי. האגודה מביאה מקרים עקרוניים ותקדימיים של הפרת זכויות בפני הערכאות השיפוטיות השונות, רובם בפני בית-המשפט העליון; האגודה יוזמת הצעות חוק, שתכליתן קידום והגנה על זכויות אדם ואזרח, ופועלת בקרב קובעי מדיניות כדי להביא לשינוי מדיניות. **במישור הציבורי** פועלת האגודה במטרה להעמיק את המודעות והמחויבות של כלל החברה הישראלית לזכויות האדם, להגביר את רגישותם של בעלי תפקידים ממלכתיים לזכויות האדם ולפגיעה בהן, ולסייע לנפגעים לעמוד על זכויותיהם ולממשן. האגודה מפרסמת דוחות על זכויות האדם, ומקיימת פעילות הסברה ודוברות באמצעות מרכז מידע, אתר אינטרנט וכלי התקשורת. האגודה מקבלת בכל שנה אלפי פניות, המגיעות ישירות מהציבור באמצעות "הקו החם לזכויות האדם" - קו טלפון עבור אנשים שזכויותיהם הופרו, בכתב ודרך אתר האינטרנט של האגודה. **במישור החינוכי** פועלת האגודה להנחלת ערכי זכויות האדם לכל שדרות החברה הישראלית, באמצעות השתלמויות, סדנאות, ימי עיון, הוצאה לאור של פרסומים חינוכיים ועוד. הפעילות החינוכית מתמקדת בבעלי תפקידים הנתפסים כסוכנים של שינוי חברתי, ובכאלה העוסקים בשמירה על זכויות האדם מחד גיסא, אך מאידך גיסא מוקנות להם סמכויות שמאפשרות פגיעה בזכויות הפרט. מחלקת החינוך של האגודה פועלת בשיתוף עם מערכת החינוך העברית והערבית, עם השירותים החברתיים ברשויות המקומיות, ועם כוחות הביטחון (צבא, משטרה, שב"ס ומג"ב), במטרה להוסיף את שפת הזכויות לשפה המקצועית של בעלי תפקידים אלה.

האגודה לזכויות האזרח היא ארגון חברים (עמותה), הפועל באמצעות צוות מקצועי קבוע שבו יותר מארבעים אישה ואיש ועשרות מתנדבים, בשלושה משרדים: בירושלים, בתל-אביב ובחיפה. אחת לשנתיים חברי האגודה בוחרים הנהלה בת כ-13 חברים, ביניהם אנשים מרכזיים מתחומי התרבות, המשפט, החינוך והאקדמיה, הממלאים את התפקיד בהתנדבות. ההנהלה מתכנסת אחת לחודש, מקבלת החלטות לגבי עמדות עקרוניות בסוגיות שעל סדר היום, ומאשרת את תוכנית העבודה של האגודה ואת תקציב פעילותה.

האגודה לזכויות האזרח בישראל עצמאית לחלוטין בפעולותיה, כל משאביה הכספיים מקורם בדמי חברות ובתרומות מהארץ ומחול, והיא אינה מקבלת מימון ממקורות מפלגתיים או ממשלתיים.

בכל משטר, גם במשטר דמוקרטי, יש צורך בגורמים, שיעמדו על משמר זכויות האדם ויהיו משוחררים מזיקה לשלטון ולאינטרסים שונים. במדינת ישראל צורך זה מקבל משנה חשיבות, שכן בהעדר חוקה כתובה או "כתב זכויות" מחייב, שיקולי ביטחון המדינה דוחקים לא פעם את זכויות האדם לקרן זווית. פרטים וקבוצות בחברה הישראלית אינם נהנים משוויון זכויות מלא ואף נתונים לאפליה ממוסדת, עקבית ומתמשכת.

האגודה לזכויות האזרח בישראל הוקמה בשנת 1972 כנוף בלתי מפלגתי ובלתי תלוי, שמטרתו הגנה על זכויות האדם והאזרח. כיום היא ארגון זכויות האדם הגדול והמוביל בישראל, והיחיד העוסק בכל קשת זכויות האדם: מהזכות לחיים ועד לחופש המידע, מהזכות לחינוך ועד לחופש הביטוי. האגודה לזכויות האזרח פועלת להגנת זכויותיהם של יחידים ושל מגזרים שונים באוכלוסייה - נשים וגברים, דתיים וחילוניים, יהודים וערבים, בעלי דעות פוליטיות מהימין ומן השמאל, מובטלים, עובדים זרים ועוד.

האגודה לזכויות האזרח כי לא כל הזכויות שמורות

באפריל 2004 הלך לעולמו עו"ד מיכאל י. ברגר, יקיר האגודה לזכויות האזרח.

מיכאל ברגר ליווה את האגודה לזכויות האזרח כמעט מיום היווסדה, ומאז הצטרפותו אליה באמצע שנות השבעים ועד ימיו האחרונים היה שותף מלא ועקבי בפעולותיה. רוב שנותיו כחבר האגודה כיהן כחבר ההנהלה, ותרם בה מניסיונו העשיר. במהלך השנים כיהן גם כיו"ר ההנהלה, מזכיר ההנהלה, מזכיר כבוד, מבקר האגודה ויו"ר ועדת הביקורת. גם בשנים שבהן לא מילא תפקיד רשמי, לא חדל מיכאל ברגר ממעורבותו הגדולה בעבודת האגודה.

בכל שעשה היה מיכאל ברגר אדם מחויב באופן מלא ועמוק. מחויבותו לזכויות האדם נבעה מגישה עקבית של הומניזם וליברליזם. כל משפחת הזכויות הייתה חשובה בעיניו: זכויות עצירים ונאשמים היו חשובות כמו הזכות לחופש ביטוי, ואלה לא היו חשובות יותר מזכויות חולים בכלל וחולי נפש בפרט. הוא הקפיד להגן על זכויות בכל הקשר, בין אם היו אלה זכויות של אנשי שמאל ובין אם היו זכויות של אנשי ימין. הוא היה בין היחידים שאת המחויבות המלאה שלהם לאגודה ביטאו הן ברמה העניינית והתוכנית, בהקדשת זמן אינסופי, והן בנדיבות חומרית יוצאת דופן.

בשנת 1999 נבחר מיכאל ברגר ל"יקיר האגודה" בשל תרומתו הייחודית. עד היום הוא הראשון והיחיד המחזיק באות הערכה זה. בשנתה השלושים של האגודה לזכויות האזרח, בשנת 2002, הוענק לו "אות המייסדים", יחד עם אנשים ונשים נוספים שהיו ממקימיה. בשונה מרוב מייסדי האגודה, שכבר זמן רב לא היו פעילים בה, מיכאל ברגר היה יוצא דופן בכך שליווה את האגודה לזכויות האזרח מימו הראשון בה ועד יומו האחרון.

יהי זכרו ברוך.

לזכרו של מיכאל ברגר

(עיבוד מדברים שנשאה פרופ' רות גביון, בערב לזכרו, שקיימה האגודה לזכויות האזרח במאי 2004)

שוויון

מדינת ישראל כמדינה דמוקרטית מחויבת לנהוג בשוויון בכל בני האדם, ללא הבדל דת, לאום, מוצא, מדרג, מעמד אישי, גיל, נטייה מינית או מוגבלות. עם זאת, הזכות לשוויון עדיין אינה מעוגנת בחוק ברוב תחומי החיים, ודעות קדומות ואפליה עדיין רווחות בחברה הישראלית. האגודה לזכויות האזרח מקיימת פעילות חינוכית ענפה להנחלת התפיסה של שוויון וכבוד כלפי כל בני האדם, וכלפי אלה השייכים לקבוצות מיעוט בפרט. במקביל פועלת האגודה בנחישות נגד אפליה על כל סוגיה, הן בידי רשויות המדינה והן בידי גופים פרטיים.

סמדר לוי, צילום: יאב לך

עבודה לצעירים בלבד

אפליה בקבלה לעבודה בשל קריטריונים לא ענייניים כגון מין, גיל ולאום, קיימת בשוק העבודה הישראלי, על אף שהיא אסורה על-פי חוק. אפליה בשל גיל נפוצה במיוחד: לאגודה לזכויות האזרח פונים עובדות ועובדים ותיקים, שפוטרו בשל רצון "להצעיר" את החברה, ומבקשי עבודה בשנות ה-40 וה-50 לחייהם, אנשים ונשים מוכשרים, בשיא חייהם ומרצם, שנדחים שוב ושוב. קשה להילחם בתופעה זו, כיוון שהאפליה היא לרוב סמויה, וסיבת הדחיה אינה נמסרת למועמדים במפורש.

סמדר לוי, סטודנטית בת 46, רצתה לשלב לימודים ועבודה, ופנתה למספר מקומות עבודה, שנהגים להעסיק סטודנטים. בעקבות מודעות בעיתון היא פנתה למכון הכנה לבחינות הפסיכומטריות, שחיפש מועמדים בעלי ציון פסיכומטרי גבוה. בפנייתה ציינה את הציון הגבוה, שקיבלה בבחינה הפסיכומטרית, וכבר באותו היום צלצלו אליה מהמכון ובקשו שתשלח קורות חיים. הגם שבקורות החיים ששלחה לא צויין גילה בצורה מפורשת, אפשר היה להסיק מהן שעברה את גיל 40. מאז לא שמעה עוד סמדר לוי מהמכון. כשהתקשרה לאחר כשבועיים לברר מדוע, הובהר לה שהמכון מעדיף להעסיק צעירים. כשקיבלה לוי תשובה דומה גם ממכון נוסף, שאליו ניסתה להגיש את מועמדותה, היא פנתה, מאוכזבת ופגועה, לאגודה לזכויות האזרח. האגודה לזכויות האזרח פנתה לשני המכונים והבהירה להם, שסירובם לקבל את לוי לעבודה אך ורק בשל גילה מהווה אפליה פסולה, ונוגד את חוק שוויון ההזדמנויות בעבודה. בעקבות התערבות האגודה לזכויות האזרח הזמין אחד המכונים את סמדר לוי לעבור את מבדקי הקבלה לעבודה כשאר הסטודנטים.

ג'ורא ר. צלום: יואב קר

23 שנות חיים משותפים חלקו ג'ורא רז ובן זוגו, יעקב ליסבודר ז"ל. חיים של קשר חם ושיתוף מלא, בחוג משפחות וחברים, שקיבלו את זוגיותם כמובנת מאליה. חיים אלה נקטעו כאשר ליסבודר לקה במחלת הסרטן, ונאלץ לעבור סידרה של טיפולים, אשפוזים וניתוחים קשים. במאמציו לסעוד אותו, החליט רז לעזוב את עבודתו, והקדיש את כל זמנו לבן זוגו החולה. לאחר תהליך ממושך של הידרדרות במצבו, נפטר יעקב ליסבודר.

מאז שעזב את עבודתו אין לג'ורא רז כל הכנסה למעט קצבת הזקנה, אשר עומדת כיום, לאחר הקיצוץ בקצבאות הזקנה, על סכום של כ-1,300 ש"ח בחודש. מספר חודשים לאחר פטירת בן זוגו הוא פנה למוסד לביטוח לאומי והגיש תביעה לגמלת שארים, כאלמן של מבוסה. תביעתו נדחתה, בטענה שאין הוא עונה על הגדרת "אלמן" לפי חוק הביטוח הלאומי - "מי שהיה בן זוגה של המבוסחת בשעת פטירתה".

באמצעות האגודה לזכויות האזרח הגיש ג'ורא רז תביעה לבית הדין האזורי לעבודה בתל-אביב-יפו. רז טען, כי הוצאתו מדר המונח "בן זוג" משפילה ופוגעת, מפלה אותו ואת בן זוגו המנוח על רקע נטייתם המינית, ופוגעת בזכותו לביטחון סוציאלי.

בסוף פברואר 2005 הודיע היועץ המשפטי לממשלה, בתגובה לתביעה, כי עמדתו היא שאין להפלות בני זוג מאותו מין בתשלום גמלת שארים. היועץ הדגיש, כי חוק הביטוח הלאומי נועד להגן על אלמנות ואלמנים מפני מחסור כלכלי ועל כן יש לפרשו לעניין זה כחל גם על שני גברים, או שתי נשים, שקיימו חיי זוגיות. לפרשנות שאימץ היועץ המשפטי לממשלה צפויה להיות השלכה על כלל הגמלאות המשולמות לבני זוג.

תביעתו של ג'ורא רז עדיין תלויה ועומדת, בהמתנה להחלטת המוסד לביטוח לאומי.

גימלת שארים לאלמן של בן זוג מאותו המין

אין דיור לרווקים

אישה, שביקשה לקבל דירה בדיור הציבורי ביישוב קהילתי בערבה, נדחתה לאחר ראיון בוועדת הקבלה של הישוב. באופן לא רשמי נמסר לה, כי נדחתה משום שהיא רווקה. לאחר התערבות האגודה לזכויות האזרח היא הוזמנה לוועדת קבלה במשרד השיכון, והוחלט להעניק לה דירה ביישוב.

מינהל מקרקעי ישראל ביטל אמנם את ועדות הקבלה ביישובים גדולים, וקבע הליך ערר על פסילה של ועדות קבלה ביישובים קטנים, אולם ועדות הקבלה ביישובים קהילתיים קטנים עדיין משמשות לעיתים כלי לסינון מועמדים על סמך קריטריונים מפלים.

אין כניסה לחובשי כיפה

באירוע המוני שנערך באילת, בהשתתפות ראש הממשלה, מנעו מאבטחים ושוטרים את כניסתם של אנשים חובשי כיפה ונשים עוטות שביס למתחם האירוע, מחשש שבאו למחות נגד תוכנית ההתנתקות, ושהם יפרו את הסדר הציבורי. האגודה לזכויות האזרח פנתה בדחיפות לגורמים במשטרה, והדגישה, כי אמונתם ואורח חייהם הדתי של בני אדם חלילה להם שישמשו בסיס לאפלייתם ולהגבלת זכויותיהם וחירותם באופן כלשהו. בסופו של דבר התירו השוטרים לאנשים חובשי הכיפות את הכניסה, לקראת סיום האירוע.

מחלקת החינוך באגודה לזכויות האזרח מקיימת סדנאות בקרב כוחות המשטרה, שבמסגרתן מוזמנים המשתתפים לבחון דעות קדומות וסטריאוטיפים לגבי קבוצות אוכלוסיה שונות, תוך הדגשת חובתם של השוטרים לתפקד באופן מקצועי ולהקפיד על אכיפת החוק באופן שוויוני וללא אפליה.

פְּעֵמִים כִּי־טוֹב

פועלים למען זכויות הקהילה הלסבית בישראל
זו"ר האגודה לזכויות האזרח בישראל

עיצוב כרזה: ענת אלמוג

פיטורין בשל היריון

אישה, שעבדה כפקידה במפעל, ומילאה את תפקידה לשביעות רצונם של מעסיקה, פוטרה מייד לאחר שנודע למעסיקים שהיא בהיריון. תביעה, שהגישה האגודה לזכויות האזרח בשמה לפי חוק שוויון ההזדמנויות בעבודה, הסתיימה בפשרה, שעל פיה שולמו לאישה פיצויים בסך 8,000 ש"ח.

נגישות להשכלה גבוהה

בשנת 2002 הוחלט להנהיג באוניברסיטאות שיטת קבלה חדשה, שתגדיל את נגישותן של אוכלוסיות מוחלשות להשכלה גבוהה. לאחר שהתברר, כי השיטה גורמת גם לגידול ניכר במספר המועמדים הערבים המתקבלים לאוניברסיטאות, החליט ועד ראשי האוניברסיטאות לבטלה, ולחזור לשיטת הקבלה על בסיס המבחן הפסיכומטרי. האגודה לזכויות האזרח וארגונים עמיתים עתרו לבג"ץ, והדגישו שהביטול התבסס על שיקולים זרים, ויפגע בסיכוייהם של יוצאי עדות המזרח, ערבים ותושבי עיירות הפיתוח לזכות בהשכלה גבוהה. בית המשפט מתח ביקורת חריפה על ההחלטה ועל אופן קבלתה, אך לא דן בעתירה בשל חוסר סמכותו של בג"ץ להתערב בהחלטות האוניברסיטאות, ושיטת הקבלה המבוססת על המבחן הפסיכומטרי נותרה על כנה.

שוויון בנישואין

יותר מ-250,000 אזרחים במדינת ישראל אינם יכולים להינשא או להתגרש בארץ. חכם עולים, שאינם יהודים, והשאר "פסולי חיתון". כחברה בפורום למען בחירה חופשית בנישואין האגודה פועלת לקידום הצעת החוק של הפורום, לפיה יוכל כל אדם בישראל להינשא על פי בחירתו, בנישואין דתיים או אזרחיים. האגודה לזכויות האזרח פעלה להחתמתם של 30 חברי כנסת מסיעות שונות על הצעת החוק, ולהנחה מחדש של ההצעה על שולחן הכנסת.

במרס 2005 עתרה האגודה לזכויות האזרח לבג"ץ בשם שני זוגות גברים, שנישאו בקנדה, בדרישה לשנות את רישומם במירשם האוכלוסין ובתעודת הזהות מרוקנים לנישואים, ובדרישה לרשום כנישואים גם זוגות אחרים מאותו המין, שנישאו בחו"ל, ואשר מציגים תעודת נישואין מאומתת מחו"ל.

הטבענו חותם

אין להפלות בקבלה לעבודה בשל גיל

בג'ץ קיבל עתירה שהגישה האגודה לזכויות האזרח נגד השר לביטחון פנים, המשטרה, שירות בתי הסוהר ואגף המכס והמע"מ, וקבע, בפסק דין תקדימי, כי רשויות ציבוריות אינן רשאיות לפסול מועמדים לעבודה בשל גילם. (2004)

הכרה בזכויות בני-זוג מאותו המין

בעקבות ערעור שהגישה האגודה לזכויות האזרח לבית המשפט העליון, הסכים היועץ המשפטי לממשלה, כי יש לפטור בני-זוג מאותו המין מתשלום מס שבח ומס רכישה על העברת זכויות מבן-זוג אחד למשנהו בדירת המגורים המשותפת שלהם, כשם שפטורים ממנו בני-זוג הטרוסקסואלים. (2004)

ילד משותף

בעקבות עתירה שהגישה האגודה לזכויות האזרח, הורה בג'ץ למשרד הפנים לרשום כילד משותף את ילדן של זוג נשים לסביות, שאותו ילדה אחת מהן מתרומת זרע. (2000)

אשה שווה

בעקבות תביעה שהגישה האגודה לזכויות האזרח בשם עובדת, שהופלטה בשכר לעומת עמיתיה הגברים, קיבלה העובדת פיצוי של עשרות אלפי שקלים. (2003)

חלוקה צודקת יותר של משאבי הקרקע

בעקבות עתירת האגודה לזכויות האזרח וארגונים נוספים, חברי פרום הקרקעות, בעניין הפשרת קרקעות חקלאיות, שינתה מוצעת מקרקעי ישראל הוראות, שקבעו הטבות מפליגות למחזיקים בקרקע חקלאית בעת שינוי יעודה, והיו צפויות לשלשל ממון רב, מתוך נכסיו של כלל הציבור, לידיהם של תושבים בישוים כפריים במרכז הארץ ולידי יזמים וסוחר קרקעות. שינוי זה צמצם במידה ניכרת את הפגיעה בשוויון ובצדק החלוקתי. (2003)

שוויון בקצבאות הילדים

בעקבות עתירת האגודה לזכויות האזרח וארגונים עמיתים, ועתירות נוספות שהוגשו בנושא, בוטלה הכוונה להתנות את גובה קצבאות הילדים בשירות ביטחוני של הוריהם, והמדינה הודיעה כי הקיצוץ בקצבאות הילדים יוחל באופן אחיד על כלל המשפחות, ללא אפליה. (2003)

חוק לאיסור אפליה במוצרים, בשירותים ובכניסה למקומות ציבוריים

בעקבות יוזמה של האגודה לזכויות האזרח נחקק חוק לאיסור אפליה במוצרים, בשירותים ובכניסה למקומות ציבוריים. החוק נועד להתמודד עם תופעת האפליה, הפוגעת בין היתר באנשים על רקע מוצאם, מינם או דתם, ומונעת מהם את האפשרות ליהנות ממוצרים, משירותים וממקומות הפתוחים לציבור הרחב. על-פי חוק זה, אפליה כזו מהווה עבירה פלילית ומקנה לנפגע ממנה את הזכות לתבוע פיצויים. (2000)

אזרחי ישראל הערבים מופלים כמעט בכל תחומי החיים. אזרחים ערבים מופלים בתעסוקה, בהקצאת משאבים ממשלתיים לחינוך, בתחום הדיור, הקרקע והתכנון, והם מודרים ממרבית מוקדי קבלת ההחלטות בישראל. האגודה לזכויות האזרח נאבקת באפליה זו באמצעים משפטיים, ציבוריים וחינוכיים, ומשקיעה מאמץ מיוחד בהעמקת הקשר עם הציבור הערבי בישראל, באמצעות ארגון כנסים ואירועים הפתוחים לציבור, וקיום קשר שוטף עם התקשורת בשפה הערבית. מחלקת החינוך באגודה מקיימת השתלמויות, הרצאות, רבי-שיח וימי עיון בקרב קהלים שונים בחברה הערבית, כגון מורים, עובדי רשויות מקומיות, סטודנטים ופעילים בקהילה, בנושא קידום זכויות מול הרשויות ובתוך החברה הערבית.

שילוט בערבית באוניברסיטת חיפה

העדר שילוט בערבית במקומות ציבור פוגע בזכותו של המיעוט הערבי ללשון, במעמדם של הערבים כאזרחים שווים במדינה ובכבודם כבני אדם וכקבוצת מיעוט בישראל. מעמדה של השפה הערבית במדינת ישראל וחשיבותו של הכיתוב בערבית בשילוט עירוני כבר הוכרו בפסיקת בג"ץ. האגודה לזכויות האזרח פנתה לאוניברסיטת חיפה בבקשה לפעול להוספת כיתוב בשפה הערבית לשילוט המצוי בתחומיה, בעיקר נוכח העובדה, כי כ-20% מהסטודנטים הלומדים בה הם ערבים. האוניברסיטה הודיעה, כי היא בוחנת את הדרישה.

השפה הערבית - שפה רשמית

בג"ץ קיבל עתירה, שהגישו האגודה לזכויות האזרח ועדאלה, נגד עיריות תל-אביב-יפו, רמלה, לוד ונצרת עילית, וקבע בפסק דין תקדימי, כי יש לחייב את העיריות בערים המעורבות לדאוג שכל השילוט העירוני בתחומן יהיה בעברית ובערבית. החלטה זו היא מדבר חשוב בהכרה בזכויות הקבוצתיות של האזרחים הערבים בישראל, ובראשן הזכות ללשון ולתרבות. (2002)

הטבענו חותם

שוויון לאזרחי ישראל הערבים

קריטריונים מפלים בקבלה לעבודה

אפליית האזרחים הערבים בקבלה לעבודה נעשית לעיתים קרובות באופן סמוי ובדרכים עקיפות, כגון שימוש בקריטריונים של שירות צבאי ושפת אם עברית ללא הצדקה עניינית.

אזרח ערבי תושב עוספיה, שהגיש את מועמדו לעבודה בנמל חיפה, נדחה בטענה, שלא צבר מספיק נקודות בהליך המיון. התברר, שהקריטריונים לקבלה לעבודה העניקו עדיפות משמעותית למועמדים ששרתו בצבא. בעקבות פניית האגודה שינתה הנהלת הנמל את הקריטריונים, כך שניסיון ניהולי או פיקודי יעניק למועמד יתרון, בין אם צבר בצבא ובין אם נצבר במסגרת אחרת. האזרח שפנה לאגודה התקבל לעבודה בנמל. במקרה אחר, בעקבות פניית האגודה הוסרה דרישה מפלה ל"שפת אם עברית" ממודעות דרושים, שפרסמה רשת מלונות.

פגיעה בזכות לחיי משפחה

בשנת 2002 אימצה הממשלה מדיניות, אשר מונעת מתן מעמד בישראל לבני זוג פלסטינים של אזרחי המדינה. בשנת 2003 נחקק חוק ברוח זו, כהוראת שעה לתקופה מוגבלת, אולם תוקפו מוארך שוב ושוב. זהו חוק מעני ומפלה, שכן הוא מבחין בין משפחות על בסיס מוצאו הלאומי של אחד מבני הזוג. החוק פוגע בזכות לחיי משפחה ובזכותו של כל אדם לבחור בן זוג, ומטבע הדברים הפגיעה העיקרית של החוק היא במיעוט הערבי בישראל, המקיים קשרי משפחה ונישואין עם הציבור הפלסטיני בשטחים.

האגודה לזכויות האזרח ואחרים עתרו לבג"ץ נגד החלטת הממשלה ולאחר קבלת החוק עתרו נגדו. הרכב מורחב של 13 שופטי בג"ץ דן בעתירות. השופטים קראו לממשלה לבחון "באופן יסודי ביותר" את הבעיות שהחוק מעורר, ובינתיים הם נמנעים מלהכריע בעתירות. במסמכים שהגישה האגודה לזכויות האזרח לבג"ץ במסגרת העתירות התבקש בית המשפט לפסוק בהן ללא דיחוי נוסף, כיוון שאין מדובר עוד בהוראה מוגבלת בזמן, כי אם במציאות קשה ומתמשכת.

ייצוג הולם

בג"ץ קבע, בפסק דין תקדימי, כי על המדינה מוטלת חובה לנהוג העדפה מתקנת כלפי מועמדים ערבים, גם בהעדר הוראת חוק המחייבת אותה במפורש לעשות כן, מתוך מגמה לתת לאוכלוסייה הערבית בישראל ייצוג הולם בשירות הציבורי ובגופים מקבלי החלטות. פסק הדין ניתן בעתירת האגודה לזכויות האזרח, בדרישה למינוי חברים ערבים למועצת מקרקעי ישראל. (2001)

הזכות לשירותי רווחה

שירותי הרווחה, שלהם זוכים אזרחי ישראל הערבים בתחומים רבים, הם מצומצמים יחסית לאלה הניתנים לאזרחים היהודים בישראל. כך, למשל, קיים מחסור חמור בקליני תקשורת ערבים (מקצוע, שבו שפה משותפת בין המטפל למטופל היא תנאי הכרחי), למרות הצרכים הגדולים בתחום זה, במיוחד בקרב האזרחים הבדואים בנגב; מסגרות טיפוליות לנערות ערביות במצוקה נסגרות; ומתוך 43 עובדים סוציאליים ביחידות הסיוע שליד בתי המשפט לענייני משפחה, המסייעים בתהליך הגירושין, רק אחד הוא ערבי. האגודה לזכויות האזרח פועלת לתיקון מצב זה, לבדה ובמסגרת קואליציות ארגונים. בעקבות הפעילות מסתמנת מגמה חיובית לפתיחת חוג, שיכשיר קלינאי תקשורת באוניברסיטת בן-גוריון בנגב, בתקווה שפתיחתו תביא לגידול במספרם של אנשי המקצוע הערבים.

האגודה לזכויות האזרח ממשיכה לעקוב אחר יישומה של התחייבות משרד החינוך, בעקבות עתירת האגודה לבג"ץ בשנת 2000, להעביר לחינוך המיוחד הערבי תקציב עבור שעות שילוב - שירותים שנועדו לתמוך בתלמידי החינוך המיוחד, שלומדים בכיתות רגילות. בשנת הלימודים תשס"ד לא עמד המשרד בהתחייבותו, והתקציב הועבר רק לאחר התערבות האגודה. התקציב לשנת הלימודים תשס"ה הועבר במועד, בין היתר בעקבות פניית האגודה לזכויות האזרח ליו"ר ועדת החינוך של הכנסת.

לאפליה יש מחיר

בעקבות תביעה שהגישה האגודה לזכויות האזרח, נפסק כי רשות הדואר ושתי חברות כוח אדם ישלמו פיצויים בסך 50,000 ש"ח לשני סטודנטים למשפטים, שלא התקבלו לעבודה במיון דואר מאחר שהם ערבים. פיצויים אלה הם מהגבוהים ששלמו אי פעם בישראל בגין אפליה בקבלה לעבודה. (2000)

תכנון, בנייה וקרקעות

קרקע המדינה היא משאב יקר ערך ומוגבל, השייך לכלל אזרחי המדינה. חלוקתו של משאב כזה צריכה להיעשות בהתאם לעקרונות של צדק חלוקתי (חלוקה צודקת של משאבים) ושל שוויון. אולם בפועל, חלק מממרי החברה הישראלית אינם זוכים בחלקם במשאבי הקרקע הציבוריים, ואחרים זוכים בהטבות מפליגות, על חשבון כלל הציבור. קשה במיוחד אפלייתם של האזרחים הערבים, והבדואים בתוכם, בתחום הקרקע והתכנון, הן ברמה התכנונית-מוניציפלית והן באפשרויות הבניה הפרטית.

בשנים האחרונות החלה האגודה לזכויות האזרח לפעול בתחום התכנון והקרקעות, לבדה, בשיתוף עם ארגונים אחרים, ובמסגרת פרום הקרקעות. בין השאר האגודה הופיעה בפני ועדת גדיש, שמונתה להמליץ על רפורמה במינהל מקרקעי ישראל, והדגישה כי הרפורמה צריכה להיעשות תוך הקפדה על עקרונות של שקיפות, שוויון, צדק חלוקתי והעדפה מתקנת. נציגי האגודה הופיעו גם בפני הוועדה לבחינת הרחבת שטח השיפוט של העיר סח'נין, והדגישו את החשיבות הרבה בהרחבת שטחי שיפוט של יישובים ערבים, לנוכח המחסור החמור בעתודות קרקע ביישובים אלה, והמצוקה שנגרמת כתוצאה מכך.

מגרשים ליהודים בלבד

בסוף חודש מרס 2005 אישר מינהל מקרקעי ישראל את בקשתה של משפחת קעדאן הערבית, לחכור מגרש ביישוב קציר. זאת במלאת עשור לפנייה הראשונה של עאדל קעדאן למזכירות הישוב, ובמלאת חמש שנים לפסק הדין של בג'ץ בעתירה שהגישה בשם המשפחה האגודה לזכויות האזרח. בפסק הדין התקדימי במרס 2000 קבע בג'ץ, כי אין להפלות בין יהודים לערבים בהקצאת קרקעות המדינה. מאז המשיכו האגודה לזכויות האזרח ומשפחת קעדאן להיאבק ברשויות, שעשו כל שביכולתן על מנת למנוע את הכירת המגרש על ידי המשפחה.

למרות ההישג של משפחת קעדאן, מינהל מקרקעי ישראל עדיין מפרסם מכרזים להחכרת קרקעות לבניה עצמית ליהודים בלבד, בטענה כי קרקעות הקרן הקיימת לישראל, שאותן הוא מנהל, נועדו ליישוב יהודים. באוקטובר 2004 עתרו האגודה לזכויות האזרח והמרכז הערבי לתכנון אלטרנטיבי לבג'ץ נגד מדיניות זו, החוסמת בפני הציבור הערבי הזדמנות לחיות במקומות מסוימים במדינת ישראל. מינהל מקרקעי ישראל, בהיותו גוף ציבורי, כפוף לעקרון השוויון, הגובר על מחויבותו כלפי הקרן הקיימת לישראל - נטען בעתירה. בעקבות העתירה, שעדיין תלויה ועומדת, ועתירה נוספת בנושא שהוגשה על-ידי עדאלה, הודיע היועץ המשפטי לממשלה, כי יש לאסור על אפליית ערבים בשיווק קרקעות הקרן הקיימת לישראל.

הכרה במרכז הערבי לתכנון אלטרנטיבי

בעקבות פעילות האגודה לזכויות האזרח ניא את שר הפנים להכיר במרכז הערבי לתכנון אלטרנטיבי, הפועל לשיפור רמת התכנון של היישובים הערביים ולעידוד מעורבות הציבור ונציגיו בתכנון, כגוף מקצועי וציבורי לצורך הגשת התנגדויות לתוכניות מתאר. (2004)

הטבענו חותם

זכויות תכנון של האוכלוסייה הערבית-בדואית בנגב

הכפרים הלא מוכרים

כ-75,000 אזרחים ערבים-בדואים בנגב מתגוררים בעשרות יישובים, שהמדינה מסרבת להכיר בהם ולהסדיר את מעמדם, על אף שחלקם הגדול הוקם עוד לפני הקמת מדינת ישראל, והאחרים הועברו למקום מושבם הנוכחי בידי המדינה. רבים מיישובים אלה מונים מאות ואף אלפי תושבים. מדינת ישראל אינה מספקת לתושביהם את השירותים הבסיסיים ביותר, שלהם זכאי כל אזרח במדינה: תשתיות מים וביוב, כבישים, חיבור לקווי טלפון ולמערכת החשמל, פינוי אשפה, זכויות בניה כחוק ותנאים מינימליים למחיה בכבוד. גם שירותי החינוך, הבריאות ופתרונות התעסוקה מוגבלים ביותר. יישובים יהודיים בסדר גודל דומה הם יישובים כפריים עצמאיים, שהמדינה מכירה בהם ומספקת להם את מלוא השירותים. יתר על כן, מתושבי הכפרים הלא מוכרים נשללת זכות היסוד הדמוקרטית לשלטון מקומי הנבחר על ידם והמייצג אותם. ממשלות ישראל מנסות לכפות על האזרחים הערבים-הבדואים בנגב מעבר למגורים בעיירות, שתוכננו ללא שיתוף התושבים וללא התחשבות באורח החיים, במסורת ובהרכב הקהילתי של האוכלוסייה, והפכו למוקדי עוני ואבטלה.

האגודה לזכויות האזרח ממשיכה להיות שותפה פעילה ב"פורום ביחד - נגב צמיחה ושוויון", הנאבק בתוכנית הממשלה לרכז את ערביי הנגב בעיירות הקיימות ובעיירות מתוכננות נוספות. כן פועלים נציגי האגודה לזכויות האזרח, ארגונים עמיתים וכפרים לא מוכרים, בהמשך לעתירתם משנת 2000, להבטחת התחייבותה של המדינה לכלול בתוכנית המתאר למטרופולין באר שבע פתרונות של התיישבות בדואית כפרית, בתיאום עם נציגי האוכלוסייה ותוך התחשבות בצרכיה.

סוף סוף מוכרים

הכפר דרג'את שבנגב הוא יישוב משגשג, למרות שמעולם לא הוכר על ידי רשויות המדינה. החלטת הממשלה להקים במקום עיירה חדשה בשם "מרעית", שתרכז אוכלוסייה רחבה מהאזור, איימה "לבלוע" את הכפר ולשנות באורח משמעותי את אופיו. תושבי דרג'את ניהלו מאבק עיקש נגד ההחלטה. התנגדות שהגישה בשמם האגודה לזכויות

ואדי אל-נעם. באדימות יח"צ נסים דואק

מקום תחת השמש

תושבי הכפר ואדי אל-נעם שבנגב, שהועברו אליו על ידי המדינה בשנות ה-50, סובלים ממפגעים תברואתיים קשים, בשל אתר הפסולת הרעילה של רמת חובב, ומתקני תעשייה וחשמל, שהוקמו בצמוד לכפר. ממשלת ישראל החליטה להעבירם ולרכזם בשכונות מדרום לעיירה שב שולם, הנמצאות אף הן באזור של סיכון בריאותי גבוה. בעקבות פעילות האגודה לזכויות האזרח ונציגי הכפר המליצה הוועדה המחוזית לתכנון ובניה - מחוז הדרום, למצוא עבור התושבים, ובשיתופם, אתר חלופי. האגודה לזכויות האזרח ועמותת במקום - מתכננים למען זכויות תכנון, ממשיכות לסייע לתושבי הכפר במגעייהם עם הרשויות, במטרה ליישם את החלטת הוועדה.

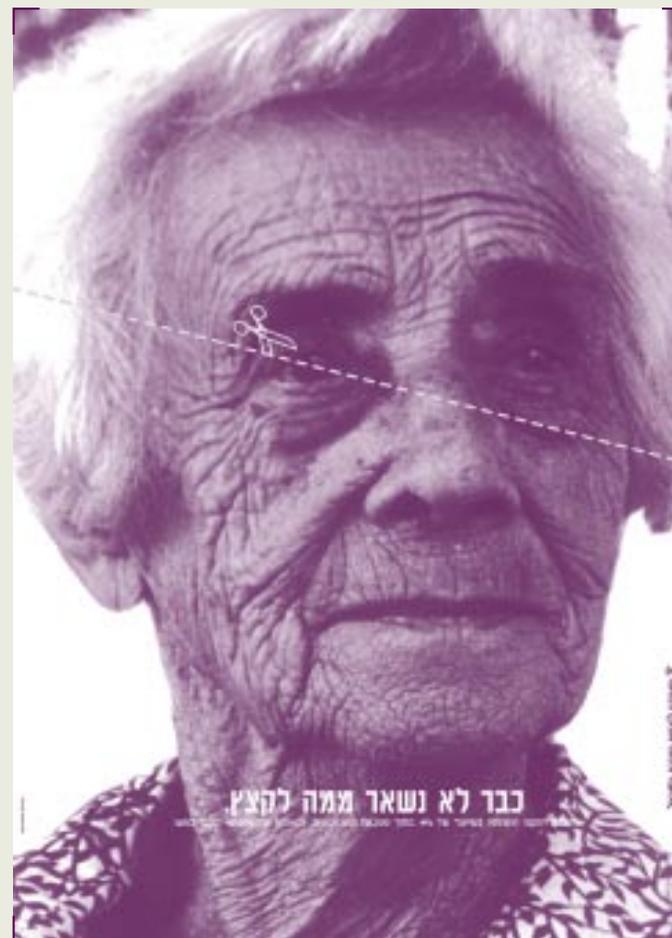
האזרח לוועדה המחוזית לתכנון ובניה - מחוז דרום, בהסתמך על חוות דעת תכנונית של עמותת במקום - מתכננים למען זכויות תכנון, התקבלה, ולראשונה בתולדות המדינה הכירו מוסדות התכנון ביישוב כפרי בנגב בעבור תושביו הערבים. הוועדה קבעה, כי תוכנית המתאר של מרעית תפוצל לשני יישובים, כאשר הכפר דרג'את יתוכנן באופן נפרד כיישוב כפרי עצמאי. (2004)

קיום בכבוד זכויות רווחה וביטחון סוציאלי

האגודה לזכויות האזרח פועלת, לבדה ובשיתוף עם ארגונים אחרים, בניסיון לבלום את הפגיעה הגוברת והולכת בזכויות החברתיות - הזכות לקיום בכבוד, לרווחה ולביטחון סוציאלי, הזכות לעבודה ולתנאי עבודה הוגנים, הזכות לחינוך, הזכות לקורת גג והזכות לבריאות.

חלק נכבד מהפגיעה בזכויות חברתיות הוא תוצאה של שינויים מרחיקי-לכת במבנה מדינת הרווחה וביחסי העבודה במשק, שנעשים באמצעות חוקי הסדרים. ההחלטות על שינויים אלה מתקבלות בחופזה, ללא דיונים משמעותיים וללא פיקוח פרלמנטרי ראוי. האגודה לזכויות האזרח עתרה לבג"ץ נגד הליך החקיקה של חוק הסדרים. העתירה נדחתה אך בית המשפט הביע תקווה, כי הכנסת והממשלה יפעלו לצמצום השימוש בחקיקה מסוג זה.

בעקבות שתי עתירות, שהגישו האגודה וארגונים עמיתים בשנת 2003, נגד הקיצוץ בגמלאות הבטחת הכנסה, התעורר דיון ציבורי נרחב על הזכות לקיום אנושי בכבוד. במהלך הדיונים הכירה המדינה בזכות זו. בג"ץ הוציא תחילה צו, שהורה למדינה לנמק מדוע לא ייקבע סטנדרט מינימלי לקיום בכבוד, אך מאוחר יותר החליט לא לדון בסוגיה זו, אלא להחזיר את הדיון לשאלה בדבר חוקתיות הקיצוץ בגמלאות הבטחת הכנסה, כפי שהתבקש בעת הגשת העתירה. העתירה תלויה ועומדת.

עיצוב כרזה: נטע הראל

זכויות חברתיות

ניתוק מים

בשנה האחרונה הגיעו לאגודה לזכויות האזרח תלונות חוזרות על ניתוק מים על-ידי הרשויות המקומיות, בשל אי תשלום חובות נמוכים יחסית. לעיתים התבצע הניתוק בשיאם של חודשי הקיץ.

צ"ח היא אם חד הורית, המתגוררת בבת-ים עם בנה בן ה-10. היא עובדת כמטפלת בקשישים, באמצעות חברת כוח אדם. שכרה של צ"ח משולם על-ידי הביטוח הלאומי לחברת כוח האדם, הגורפת ממנו יותר ממחצית הסכום, ומעבירה ל-צ"ח שכר של 18 ש"ח לשעה בלבד, שמסתכם בכ-2,400 ש"ח לחודש, כולל נסיעות. לעיתים, כאשר אחד הקשישים שבטיפולו אינו מקק לה (למשל בשל אשפוז בבית חולים), מסתכם שכרה החודשי בכ-2,000 ש"ח. מצבה הכלכלי החמיר מאז קוצצו קצבאות הבטחת ההכנסה שמקבלות אמהות חד הוריות בשנת 2003.

בשל מצבה הכלכלי התקשתה צ"ח לעמוד בתשלומי המים, והיא הגיעה להסדר תשלומים עם עיריית בת-ים. למרות ההסדר נותקו המים בדירתה, ללא התראה, בשל חוב בסך 349 ש"ח. ניתוק מים לאחר תקופה קצרה של אי תשלום, וללא התראה, אינו חוקי. הוא גם מנוגד לסיכום (שקיבל תוקף של פסק דין בבג"ץ, בעקבות עתירות של ארגוני זכויות אדם), אשר מכביד מאוד על אפשרויות ניתוק חייבים ממים על ידי הרשויות המקומיות.

צ"ח פנתה לאגודה לזכויות האזרח, וזו פנתה בשמה לראש העיר. למחרת חובר ביתה מחדש לרשת המים.

צ"ח. צילום: יואב לך

מנזקקים לבעלי זכויות

חינוך לזכויות האדם בקרב עובדי השירותים החברתיים

רבים מהעובדים בשירותים החברתיים - עובדים סוציאליים, עובדים קהילתיים, פקידי סעד, עובדי מינהל וזכאות, פעילי שכונות, קציני מבחן ועוד - נמצאים בקשר יום-יומי עם אנשים שזכויותיהם מופרות, או לא ממומשות. בעלי תפקידים אלה מרכזים בידיהם השפעה רבה על חייהם של אנשים - למשל, בהחלטה לגבי זכאות לתמיכה כלכלית, סיוע וגמלאות, ואף לגבי הוצאת ילדים מחזקת הוריהם. מוטלת עליהם אחריות לעשות שימוש זהיר בכוחם המקצועי ובמנדט החברתי שניתן להם ולא לפגוע בכבודם של לקוחותיהם ובזכותם לקבל החלטות לגבי חייהם. הפעילות החינוכית של האגודה לזכויות האזרח בקרב העובדים בשירותים החברתיים חותרת לשינוי תפיסתם את ציבור הלקוחות מ"מקקים" ל"בעלי זכויות".

מאז תחילת שנת 2004 ערכה מחלקת החינוך של האגודה כ-40 סדנאות לעובדים בשירותים החברתיים ברחבי הארץ, ובהן השתתפו מאות עובדים ממגוון מקצועות. בלשכה לשירותים חברתיים בנס-ציונה נמשכה הפעלתה של התוכנית "לשכה מקדמת זכויות", שבמהלכה עוברים העובדים הכשרה בנושא זכויות אדם, ואחר-כך מבצעים פרויקטים קהילתיים מקדמי זכויות בשיתוף לקוחותיהם. בגדרה החלה הפעלתה של תוכנית חדשה, "יישוב מקדם זכויות", שמטרתה הרחבת הפעילות הקהילתית לרמה מערכתית כלל-יישובית. בשלב הראשון, שהסתיים, עברו העובדים במחלקה לשירותים חברתיים הכשרה, ובשלב השני נבנות תכניות לקידום זכויות ביישוב. לאחרונה החל גם שיתוף פעולה בין מחלקת החינוך באגודה לבין ארגונים לשינוי חברתי, אשר יכולים להרחיב את שיח הזכויות לקהלים נוספים.

ללא נימוק

באגודה לזכויות האזרח מתקבלות תלונות רבות על טיפולו של המוסד לביטוח לאומי בתביעותיהם של אזרחים לקצבאות, ועל הפרת זכויותיהם להליך הוגן ולביטחון סוציאלי: פעולות מתבצעות ללא הסבר ונימוק, וללא מתן זכות טיעון ושימוע, ופניות לביורח נותרות ללא מענה במשך חודשים ארוכים.

כשלדעת המוסד לביטוח לאומי יש לאדם חוב כלשהו, הוא נוהג לקזז את הסכום מקצבאות המשולמות לאותו אדם, וזה נאלץ להתמודד לעתים עם טענות על חובות ישנים, כאשר אין בידו המסמכים הרלבנטיים. האגודה לזכויות האזרח מטפלת, לדוגמה, בעניינה של אם חד-הורית, שמדמי המזונות שהיא מקבלת מקוצץ מדי חודש בחודשו סכום קבוע, ללא כל חד-הורית, רק לאחר פניית האגודה הודיע המוסד לביטוח לאומי, כי דמי המזונות מופחתים כפי הנראה עקב חוב מתשלומים, ששולמו לה לפני יותר מעשר שנים, וביורח העניין נמשך.

במקרה אחר הגישה האגודה לזכויות האזרח תביעה לבית הדין האזורי לעבודה בתל אביב בשם אישה, שנשללו ממנה קצבאות המגיעות לה, ללא נימוק, וניסיונותיה לברר את הסיבה לכך העלו חרס. בתביעה מתבקש בית הדין להורות למוסד לביטוח לאומי לברר את עניינם של הפונים אליו בתוך 45 ימים.

התור בכניסה לסניף המוסד לביטוח לאומי בירושלים המזרחית. צילום: אביראחיים חביב, רל"א

מחכים בתור

האגודה לזכויות האזרח שותפה, עם ארגונים נוספים, בקואליציה לקידום זכויות התושבים הפלסטינים בירושלים המזרחית, אשר פעלה בין היתר לפתרון ליקויים בטיפול המוסד לביטוח לאומי בתביעות של תושבי ירושלים המזרחית. בין הליקויים: דחיית תביעות בצורה לא מבוססת, סחבת ואיחורים במתן תעודות זכות, וחקירות משפילות לאימות תושבותם. בעקבות פניות של הקואליציה התחייבו בכירי המוסד לביטוח לאומי להאיץ את הטיפול בתביעות שבפיגור, ולהשוות את משך ההמתנה הממוצע לקבלת החלטה בתביעות התושבים למוצע הארצי. כן התחייבו שחקירות תושבות ייערכו תוך שמירת כבוד הנחקרים. מעקב בשטח מצביע על צמצום הפיגורים ושיפור במענה לתביעות.

זכויות הפונים לשירותי רווחה

המחלקות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות ברחבי הארץ, ושירותי רווחה כלל-ארציים המתמחים בנושאים ספציפיים כמו השירות לזקן, הוקמו בידי המדינה כדי לאפשר לאזרחיה לחיות ברווחה ובכבוד. לעיתים הפונים לשירותי הרווחה, השייכים בדרך-כלל לשכבות המוחלשות, אינם מודעים לזכויותיהם, אינם יודעים כיצד לתבוע אותן, ואינם יודעים כיצד להתלונן על שירות בלתי נאות. מחלקת החינוך של האגודה לזכויות האזרח מקיימת פעילות ענפה בקרב העובדים בשירותים החברתיים, במטרה לחדד את מודעותם לזכויות לקוחותיהם. במקביל מטפלת האגודה בפניות הנוגעות לתפקוד שירותי הרווחה, באמצעות בירור התלונות או מתן מידע לפונים על זכויותיהם ועל דרכי הפעולה העומדות לרשותם. כך, לדוגמה, טיפלה האגודה בפנייתה של אישה, שהתלוננה על העובד הסוציאלי שמטפל בה, ובתגובה הוחלט לזמן אותה ל"שיחת בירור", ובינתיים לא למסור לידיה סכום כסף שאושר לה עבור קניית מיטות לילדיה; וסייעה לאישה אחרת להפעיל את שירותי הרווחה לשם קבלת תוכנית טיפול עבור אחיה הקטין שגר לבדו.

השמל

בעקבות מאבק ממושך של האגודה לזכויות האזרח הורה שר התשתיות לחבר לרשת החשמל בתים בשכונת ברבור בעכו. הבתים לא היו מחוברים לחשמל מכיוון שנבנו ללא רישיון, מאחר והשלמת תוכנית המתאר לאזור מתעכבת זה למעלה משלושים שנה. (2003)

הטבענו חותם

עבודה

הזכות לעבודה ולתנאי עבודה הוגנים היא מזכויות האדם הבסיסיות, והיא הוכרה בשורה של אמנות בין-לאומיות. בשנים האחרונות גוברת והולכת הפגיעה בזכויותיהם של עובדים ומבקשי עבודה, ורבים בישראל אינם מצליחים לממש את זכותם לעבוד בכבוד. יחסי הכוחות בשוק העבודה, הנוטים לצד המעסיקים, ואי-האכיפה של חוקי המגן, יוצרים שכבה רחבה של עובדים, שעבודתם אינה מחלצת אותם מחיי עוני.

האגודה לזכויות האזרח הציבה את תחום זכויות העובדים ודורשי העבודה בראש סדר העדיפויות שלה וכאחד מיעדיה המרכזיים, ופועלת להעלאת הנושא לסדר היום וליידוע ציבור העובדים על זכויותיו. בין השאר, החלה השתלמות של צוות פניות הציבור באגודה בנושא זכויות עובדים, וניתן דגש מיוחד לטיפול בפניות הנוגעות לזכויות בעבודה, בסיוע עורכת דין המתמחה בנושא; פורסם באתר האגודה מידע מקיף בנושא; והופצה בבתי הספר כרזה בנושא הזכות לעבודה ולתנאי עבודה הוגנים.

במסגרת הפורום לאכיפת זכויות עובדים פועלת האגודה לזכויות האזרח, יחד עם ארגונים עמיתים, לקידום זכויות העובדים בישראל בכלל, וזכויותיהם של עובדים המועסקים באמצעות קבלנים וחברות כוח אדם בפרט. בין פעולותיו הרבות של הפורום אפשר למנות ניסוח הצעות חוק - שנמצאות בשלבים שונים של הליך החקיקה - לחיוב מעבידים לתת לעובדים, ובמועד, תלושי שכר מפורטים; לענישת מעסיקים שיטילו על עובדיהם קנסות בלתי חוקיים; ולהסדרת אחריותו של המעסיק בפועל להבטחת זכויותיו של עובד המועסק באמצעות קבלן. ארגוני הפורום הצטרפו כידידי בית המשפט לעתירה בעניין מכרז לעובדי סיעוד לקשישים, כדי להשמיע את קול העובדים. חלק ניכר מפעילות הפורום התמקד באכיפה הדלה של חוק שכר מינימום. ארגוני הפורום קראו לשר התעשייה, המסחר והתעסוקה להקצות משאבים להגברת אכיפת החוק, להטיל קנסות ולהגיש כתבי אישום נגד מעבידים המפרים את החוק. משדדי הממשלה הנוגעים בדבר נענו לדרישת הפורום ואשרו נוסח של מודעה, שתיתלה בכל מקומות העבודה בישראל, ובה פירוט זכויותיהם העיקריות של העובדים על פי חוק שכר מינימום.

כרזה שהפיצה מחלקת החינוך באגודה לבתי הספר ברחבי הארץ לציון יום זכויות האדם הבין-לאומי 2004. עיצוב כרזה: ענת קליימן

לאישה אחרת - לאחר שנשלחה פעמיים לקורסי הכשרה, כשהיא נעדרת את הכישורים הבסיסיים הנדרשים כדי להשתתף בהם, ולא התקבלה לקורסים (2003);
לשתי נשים נוספות - לאחר שניסו לברר את זכותן לסרב לעבודה, שבה הוצע להן, תמורת משרה מלאה, פחות ממחצית שכר המינימום (2004).

לא סרבניות עבודה!

בעקבות ערעורים שהגישה האגודה לזכויות האזרח לבתי הדין האזוריים לעבודה, בוטלו רישומים של נשים כסרבניות עבודה. רישומים אלה גרמו לשלילת זכאותן לדמי אבטלה או לקצבת הבטחת הכנסה;
לאחת מהנשים נרשם הסירוב לאחר שביקשה להגיע לעבודה באיחור של חצי שעה, כדי שתספיק להביא את ילדיה למעון, והמעסיק סרב לבקשתה (1999);

דיוור

דירה תקינה

אמין נור אלדין, תושב חיפה, מתגורר עם אשתו ועם בנו החולה בשכירות ארוכת טווח בדיוור ציבורי, בדירה שבבעלות חברת עמידר. כתוצאה מתחזוקה ירודה של הבניין התפתחה בדירה דליפה קשה, ומי הגשמים חלחלו וחדרו לדירה. אמין נור אלדין פנה לחברת עמידר וביקש לבצע תיקונים שונים - הרכבת מרזב, תיקון הקיר החיצוני, וניקוי כתמי הרטיבות בקיר הפנימי. החברה השיבה שעליו לבצע את התיקונים בעצמו, והטילה עליו את האחריות לכל מק בגוף וברכוש אשר עלול להיגרם אם התיקונים לא יבוצעו. הוא אף נדרש להשיג בעצמו את הסכמת שכניו לבניין להשתתפות בתשלום. המשפחה, המתקיימת מקצבאות המוסד לביטוח לאומי, התאמצה להשיג את הסכום הדרוש לכיסוי חלקה בהוצאות התיקונים, אולם לא הצליחה להשיג את הסכמת השכנים להשתתפות בתשלום. כמו רבים מהדיירים בדיוור הציבורי, לא היה אמין נור אלדין מודע למלוא זכויותיו מול החברה המשכנת, וחסר את הכוחות ואת המשאבים כדי להיאבק עליהן. לבסוף, באפריל 2004, פנה ידידו, עבאס זין אלדין, לאגודה לזכויות האזרח בשמו.

האגודה לזכויות האזרח פנתה לעמידר, והבהירה לה שהחוק מחייב את חברות הדיוור הציבורי לתקן ליקויים בדירות שבבעלותן תוך 60 יום ממועד ההודעה על הליקוי, וכי אמנם על הדייר להשתתף בהוצאות התיקון עד סכום מסוים, אך לא עליו האחריות לבצעו. כמו כן הדגישה האגודה כי חברת הדיוור הציבורי היא המחויבת לכפות על השכנים להשתתף בתשלום במידת הצורך, וכי אין להטיל את האחריות על הדייר.

לאחר מספר חודשים של התכתבות בין האגודה לעמידר, ביצעה החברה את עבודות השיפוץ בביתו של מר נור אלדין.

אמין נור אלדין, צילום: יואב לך

אפליה בסיוע בשכר דירה

בעקבות עתירת האגודה לזכויות האזרח בוטל כלל מפלה של משרד הבינוי והשיכון, שהתנה קבלת סיוע בשכר דירה לזכאים, בירושלים המזרחית בלבד, בהתייצבותו של משכיר הדירה בבנק למשכנתאות ביחד עם השוכר. (2004)

הטבענו חותם

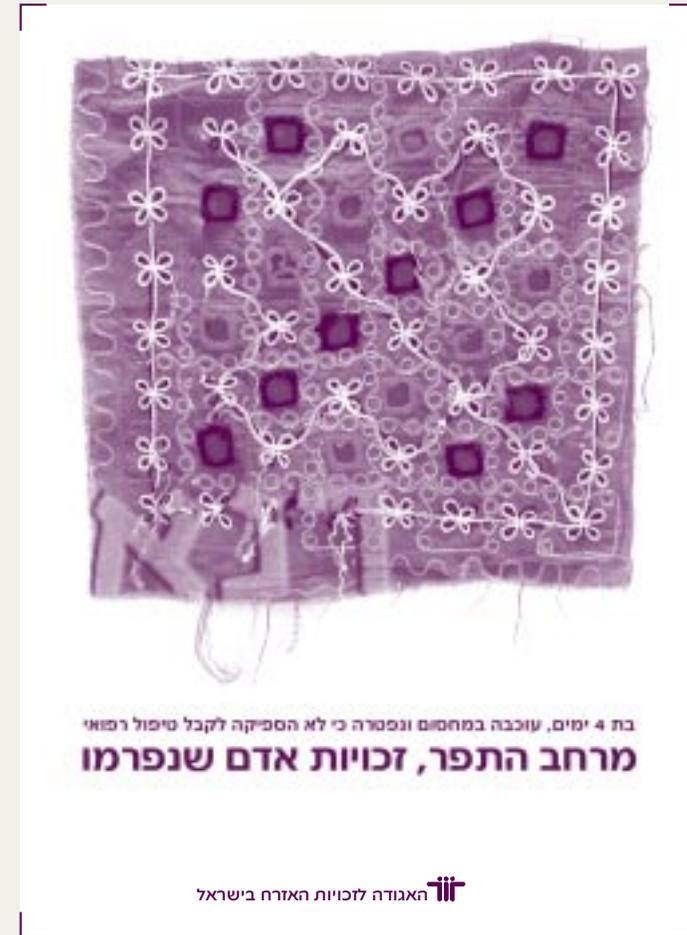
גדר הפרדה

גדר ההפרדה מוקמת בתוואי שפוגע אנושות בכל היבטי החיים וזכויות היסוד של התושבים הפלסטינים בשטחים: חופש התנועה והזכות לבריאות, הזכות לפרנסה ולקיום בכבוד, הזכות לחיי משפחה, הזכות לחינוך וזכות הקניין. תוואי זה, הפולש לעומק הגדה המערבית, נבחר, על אף שאת התכלית הביטחונית לבנייתה של הגדר אפשר היה להשיג גם באמצעות הקמתה על הקו הירוק, ללא פגיעה בזכויות האדם של התושבים הפלסטינים.

המעברים בגדר, שאמורים לאפשר לתושבים הפלסטינים גישה לאדמותיהם, למקומות עבודתם ולבני משפחותיהם, שמצדה האחר של הגדר, אינם ממלאים את ייעודם. ב"מרחב התפר" - האזור שנכלא בין הגדר לבין שטח מדינת ישראל, ושצה"ל הכריז עליו כ"שטח סגור" - נכלאו יישובים שנתקו לחלוטין מהגדה המערבית, והונהג משטר היתרים, שמונע מהתושבים חופש תנועה וחיים סדירים.

האגודה לזכויות האזרח יצאה בקמפיין ציבורי, בעיתונות ובאינטרנט, במטרה לעורר דיון ציבורי ולהגביר את המודעות לפגיעה זו. כמו כן הגישה האגודה לבג"ץ שורה ארוכה של עתירות נגד הסדרים שמגבילים את התושבים הפלסטינים בקרבת הגדר ופוגעים בזכויותיהם, ונגד תוואי הגדר. במקרים אחדים הוגשו העתירות בן לילה, שעה שדחפורים כבר עבדו בשטח.

בעקבות עתירות אלו, ועוד עשרות עתירות שהגישו תושבים פלסטינים וארגוני זכויות אדם, הושעו לעתים העבודות בשטח באופן זמני, ובמקרים אחדים שונה התוואי. בסוף יוני 2004 פסק בג"ץ, כי בקביעת תוואי הגדר יש לאזן בין שיקולי הביטחון לבין זכויות התושבים הפלסטינים. עם זאת בניית הגדר נמשכת, ועימה הפרה נרחבת של זכויות התושבים בקירבתה. האגודה לזכויות האזרח ממשיכה לנהל את העתירות התלויות ועומדות, ובין היתר טוענת, כי על בית המשפט לאמץ את חוות הדעת של בית הדין הבין-לאומי בהאג, אשר קבעה כי תוואי גדר ההפרדה נוגד את המשפט הבין-לאומי, בפוגעו בזכויות של תושבים פלסטינים ללא הצדקה.

עיצוב כרזה: דפנה ליאופולד

זכויות האדם בשטחים הכבושים

גם כשהתוחים רועמים

במאות האחרונות הביא פיתוח אמצעי לחימה מודרניים לפגיעה הולכת וגוברת באוכלוסייה אזרחית. במלחמת העולם הראשונה היו 5% מהנפגעים אזרחים, במלחמת העולם השנייה עלה מספרם ל-50%, ואילו כיום, על פי נתוני הצלב האדום, 90% מהקורבנות הם אזרחים. כדי להתמודד עם תופעה קשה זו של פגיעה באזרחים לא חמושים, החלו במאה שעברה אישים וארגונים לעצב נורמות מחייבות של ניהול מלחמות. נורמות אלו עוגנו באמנות בין-לאומיות בדבר זכויות אדם בעת מלחמה, המוכרות כ"משפט הבין-לאומי ההומניטרי".

האגודה לזכויות האזרח הציבה לעצמה כמטרה להעלות למודעות הציבורית את המשמעויות הקשות של פגיעה באוכלוסייה אזרחית במהלך סכסוכים מזוינים. במסגרת פרויקט המשפט הבין-לאומי ההומניטרי מציעה האגודה לזכויות האזרח סדנאות חינוכיות לפעילים חברתיים, לסטודנטים, למדריכים בתנועות נוער, לחניכי שנת-שירות ולחניכים במכינות קדם צבאיות, שמטרתן להעמיק את הידע בנושא ולהעניק הזדמנות לביור עמדות ולדין. הציבור הרחב מוזמן למגוון אירועים ברחבי הארץ - הרצאות, ימי עיון ופעילות אמנותית - בעברית ובערבית. כמו כן הופק דף מידע בנושא בעברית ובערבית, שהועלה לאתר האגודה והופץ באירועים שונים.

במאי 2004 לווח מבצע צבאי באזור רפיח, בפגיעה נרחבת באוכלוסייה האזרחית, ובכלל זה פגיעה בצוותים רפואיים, ירי לעבר מפגינים, הריסת בתי מגורים, פגיעה בתשתיות המים, החשמל והביוב, ובמקומות מסוימים גם מחסור חמור במזון, במים ובתרופות.

לצד פעילות ציבורית נרחבת להעלאת הפרת הזכויות הבוטה למודעות הציבור, עתרה האגודה לבג"ץ, עם ארגונים עמיתים, בשורה של דרישות הומניטריות הנוגעות לתושבי רפיח. פסק הדין ניתן לאחר שהמבצע הסתיים ורוב הדרישות התייתרו, אולם השופטים הדגישו שעל הצבא לדאוג באופן מעשי לצרכיה של האוכלוסייה האזרחית בעת לוחמה, ואף להיערך לכך מראש, ולא רק להימנע מהפגיעה בה.

צילום: יואב לך

צילום: יואב לוי

אובדי אדמה

הפלסטינים תושבי השטחים נתונים להתקפות אלימות חוזרות ונשנות מצד מתנחלים, הכוללות פגיעה בגוף ומק לרכוש. באזורים שבהם מצויות חלקותיהם של החקלאים הפלסטינים בסמוך להתנחלויות, מונעת האלימות את גישתם לאדמותיהם לצורך עיבודן. הרשויות האמונות על אכיפת החוק והסדר בשטחים גילו אוזלת יד מתמשכת, שהגיעה במקומות מסוימים למצב של "אין דין ואין דין".

האגודה לזכויות האזרח מטפלת בתלונות רבות המגיעות אליה בנושא מניעת הגישה לאדמות, ופועלת גם מול גורמים בכירים בדרישה לשינוי מדיניות ולהיערכות כלל-מערכתית לפתרון הבעיה. בעונת המסיק בסתיו 2004 עתרה האגודה לזכויות האזרח ועמותת שומרי משפט - רבנים למען זכויות האדם לבג"ץ, לאחר שכוחות הצבא הגבילו את כניסתם של תושבי כפרים בגדה המערבית לכרמי הזיתים שלהם, בטענה כי הדבר נועד להגן עליהם מפני תקיפות המתנחלים.

בעקבות העתירה הקצה הצבא אבטחה למסיק באזורי החיכוך, דבר שצמצם את אובדן היבול. היועץ המשפטי לממשלה הצהיר שיש לאפשר לתושבים הפלסטינים בגדה המערבית גישה חופשית לאדמות חקלאיות שבבעלותם, וכי על המפקד הצבאי להגן עליהם מפני גורמים עוינים המבקשים למנוע זאת או לפגוע בהם. למרות עמדתה המוצהרת של המדינה, אפשרויות הגישה של החקלאים לאדמותיהם עדיין מוגבלות. העתירה תלויה ועומדת.

חופש התנועה

הגבלת חופש התנועה של התושבים הפלסטינים בשטחים נעשית לעיתים קרובות באמצעות תיוגם כ"מנועים ביטחוניים", ללא כל בסיס, תיוג המונע מהם יציאה לחו"ל או קבלת היתר כניסה לישראל. במקרים רבים, עצם פניית האגודה לזכויות האזרח בעניינם של תושבים כאלה גורמת להסרת המניעה, דבר שמעיד על שרירותיות התיוג.

בחודשים האחרונים הוסרו חסימות מכפרים אחדים בשטחים, חלקם בעקבות התערבות האגודה. עוד טיפלה האגודה בהסדרת מעברם של מכליות מים, חמצן לבתי חולים, וסיוע הומניטרי, ובתלונות על התנהלות המחסומים - סגירתם למשך שעות ארוכות, גילויי אלימות, החרמת תעודות זהות ועיכובים בלתי מוצדקים.

זכויות עצירים בשטחים הכבושים

בעקבות עתירה, שהגישה האגודה לזכויות האזרח עם המוקד להגנת הפרט וארגונים נוספים, נגד תנאי המעצר הבלתי אנושיים במתקן המעצר עופר ליד רמאללה - שופרו חלקית התנאים במחנה (2002). בעקבות עתירה של האגודה לזכויות האזרח ושל ארגונים עמיתים ביטל בג"ץ הוראות, שאיפשרו החזקת עצור 12 יום ללא ביקורת שיפוטית, והחזקת עצור מעל 4 ימים מבלי לקיים בירור ראשוני בעניינו. (2003)

הזכות לפרנסה

בעקבות עתירת האגודה לזכויות האזרח נגד סגירתן של חנויות בעיר העתיקה בחברון נפתחו רובן, לאחר שהיו סגורות במשך למעלה משנה, דבר שגרם לבעליהן ולבני משפחותיהם מצוקה כלכלית קשה. (2003)

הטבענו חותם

מרחב שיקול הדעת

חינוך לזכויות האדם בקרב כוחות הביטחון

חיילי צה"ל ושוטרי משמר הגבול אחראים לשלומם ולביטחונם של כל אלה הנמצאים באחריותה ובשליטתה של המדינה, ובידיהם כוח רב וסמכויות נרחבות. פעילותם כרוכה בחינוך מתמיד עם אנשים, לעיתים קרובות במצבי לחץ. לא אחת מזמנת להם המציאות מצבים מורכבים, הדורשים איזון בין השמירה על הביטחון האישי ועל הסדר הציבורי לבין ההגנה על זכויות האדם. הקושי מתעצם כאשר על כף המאזניים מונחת הזכות הבסיסית לחיים ולביטחון.

מחלקת החינוך באגודה לזכויות האזרח פועלת שנים ארוכות בקרב חיילים ושוטרי משמר הגבול. פעילות זו כוללת הקניית ידע בנושא זכויות האדם, פיתוח מודעות ורגישות לזכויות האוכלוסייה האזרחית שאיתה באים החיילים והשוטרים במגע, ורכישת כלים לניתוח ולהתמודדות עם דילמות המתעוררות במהלך פעילותם השוטפת. העבודה מתמקדת בעיקר במרחב שיקול הדעת שיש לפרט במסגרות אלה, ובאפשרותו לפעול במסגרת סמכותו, מצומצמת ככל שתהיה, למזעור הפגיעה בזכויות האדם.

לא יגורשו מביתם

מאות משפחות פלסטיניות, שמתגוררות מדור-דורות במערות הר חברון, וגורשו מהן על-ידי הצבא, הוחזרו לבתיהן. בעקבות עתירה שהגישה לבג"ץ האגודה לזכויות האזרח קבע בית-המשפט, כי עד לביורר העובדות לאשורן, יש להחזיר לאלתר את המשפחות למערות המשמשות להן כבית. (2000)

התנכלויות והגבלות תנועה בחברון

זכויותיהם של הפלסטינים, תושבי העיר העתיקה בחברון, מופרות מזה שנים רבות בשל ההתנכלויות היהודיות שהוקמו בלב השכונות הפלסטיניות. בין היתר מוגבלת ביותר תנועתם של פלסטינים ברחובות מרכזיים בעיר, והדבר הביא לשיתוק המסחר באזור ולפגיעה קשה בזכות לפרנסה ולקיום בכבוד. תושבים המתגוררים בסמוך להתנכלויות היהודיות סובלים גם מתקיפות והתנכלויות חוזרות ונשנות של מתנחלים. כוחות הביטחון אינם נוקטים בפעולה רצינית והולמת לבלימת התופעה, ואף הם עצמם עושים לא פעם שימוש מוגזם ובלתי מוצדק בכוח ובסמכויות שהופקדו בידיהם, לרבות חיפושים בבתי תושבים ללא סיבה מוצדקת, פלישה לבתים, הטודות, עיכובים מיותרים ויחס משפיל.

האגודה לזכויות האזרח התריעה פעמים אחדות על המצב בפני היועץ המשפטי לממשלה ובפני יו"ר ועדת חוקה, חוק ומשפט בכנסת, שפנה אף הוא בעניין ליועץ המשפטי לממשלה.

חופש הביטוי באינטרנט

אל מול תהליכים גלובליים של ריכוז אפיקי התקשורת והשיח בידי מעטים, מסתמן המרחב הציבורי של האינטרנט כמרחב ייחודי לקיום שיח דמוקרטי וחופשי. האגודה לזכויות האזרח פועלת נגד מגמות של צמורה, מישטור ושליטה, הפוגעים בחופש הביטוי באינטרנט, כגון ניסיונות להטיל אחריות על מפעילי אתרים לחומר, המתפרסם באתרם על-ידי צדדים שלישיים, ודרישה ממנהלי אתרים להפעיל צמורה על תגובות גולשים.

ביקורת אסורה

מורה, שמתח ביקורת על המדיניות הכלכלית-חברתית של הממשלה ברשימות שפרסם בעיתון מקומי, זומן לחקירה באגף המשמעת של נציבות שירות המדינה. האגודה לזכויות האזרח פנתה לנציב שירות המדינה בבקשה להפסיק את החקירה, המהווה פגיעה מיותרת בחופש הביטוי, ומרתיעה מורים, עובדי ציבור ותלמידים מגילוי אחריות חברתית, מעורבות ואזרחות פעילה. האגודה ממתינה להחלטת הנציבות בעניינו של המורה.

חופש הביטוי הוא מרכיב חיוני בקיומו של משטר דמוקרטי, והוא הוכר במשפט הישראלי כזכות יסוד חוקתית. חופש הביטוי חשוב במיוחד בתקופה זו, של שינויים מדיניים חשובים והחלטות הרות גורל, וכאשר מדובר בנושאים, הנמצאים במרכז סדר היום הציבורי. הזכות לחופש הביטוי חלה לא רק על אמירות, הנמצאות בקונצמוס, אלא גם על דעות, המקוממות את רוב הציבור. הגבלתה מוצדקת רק כאשר קיימת הסתברות גבוהה, שהביטוי יגרום לפגיעה בשלום הציבור.

חופש הביטוי

מרסלו סבירסקי. צילום: יואב לך

חופש הביטוי במתקניה של רשות מקומית

העמותה "קול אחר בגליל" פועלת לקידום שוויון ודו-קיום בין יהודים לערבים באזור משגב והגליל, ולפיתוח דו-שיח תרבותי וחופשי בנושאים שעל סדר היום הציבורי. העמותה תכננה ערב עיון בנושא גדר ההפרדה, ולשם כך פנה מרסלו סבירסקי, חבר הנהלת העמותה, למועצה האזורית משגב, בבקשה לקיימו באולם הדיונים שלה. סבירסקי נדחה, בטענה שהמועצה האזורית אוסרת לקיים במתקניה פעילויות או אירועים בעלי אופי פוליטי. התברה, שמדיניות זו חלה על כל השטחים והמתקנים, שבמתחם השירותים של המועצה, כולל מרכזים תרבותיים וקהילתיים, בתי-ספר, אולמות ספורט, שטחים פתוחים כגון פארקים וגנים, מגרשי חנייה ועוד. עמותת קול אחר בגליל נאלצה אפוא לקיים את האירוע במקום אחר, בתנאים טובים פחות. העמותה, שתכננה לקיים שורה של פעילויות ואירועים נוספים, פנתה לאגודה לזכויות האזרח. שני הארגונים הגישו עתירה לבית המשפט המחוזי בחיפה, בשבתו כבית משפט לעניינים מנהליים, וטענו כי מדיניות המועצה האזורית מהווה הגבלה אסורה על חופש הביטוי, ומתעלמת מזכותם החוקתית של כל אדם או קבוצה לחופש ביטוי, בעיקר כאשר מדובר בביטויים בעלי אופי פוליטי. העתירה נדחתה, והארגונים הגישו ערעור לבית המשפט העליון. בית המשפט העליון קיבל את הערעור וקבע, כי האיסור על השמעת ביטויים בעלי אופי פוליטי במתקניה הציבוריים של המועצה אכן פוגע בזכות לחופש הביטוי, וכי "על הרשות המקומית לפתוח את מתקניה המיועדים לשימוש הקהל הרחב תוך מתן אפשרות להבעת דעות שונות, ובכלל זה לאפשר מתן במה לביטוי פוליטי, מבלי להגביל את הביטוי לו היא נותנת במה על פי תוכנו".

הטבענו חותם

לא להתנתק מחופש הביטוי וההפגנה

האגודה לזכויות האזרח פועלת נגד פיזור הפגנות שלא לצורך, ונגד הטרדת מפגינים תוך שימוש לרעה בסמכויות עיכוב, מעצר וחקירה. האגודה פנתה ליועץ המשפטי לממשלה בעניין נוהגה של פרקליטות המדינה לסגור תיקי חקירה בגין עברות של ביטוי בעילה של "העדר ראיות מספיקות", המותיר רישום פלילי, שעלול להכתים את הנחקר, ולא בעילה של "חוסר אשמה".

בעקבות הודעות משרד המשפטים על היערכות לטיפול "אקטיבי" בתופעות של הסתה והמרדה, על רקע תוכנית ההתנתקות, פנתה האגודה לזכויות האזרח לשרת המשפטים בבקשה להבטיח את חופש הביטוי של מתנגדי ההתנתקות, המבקשים למחות ולהפגין תוך שמירה על החוק. בתחילת שנת 2005 הוגבר משמעותית היקף העבודה של מחלקת החינוך באגודה עם המשטרה, בשל הגיוס המסיבי של שוטרים לקראת ביצוע תוכנית ההתנתקות. בנוסף להגדלת מספר הסדנאות, הוכנו חומרים תיאורטיים והצעות להפעלות בנושאי זכויות האדם והדמוקרטיה בישראל, כבוד האדם וחופש הביטוי וגבולותיו. חלק נכבד מהחומרים הללו נכלל במארז הסברה למפקדים לקראת מימוש תוכנית ההתנתקות, שפרסמה המשטרה.

ביטול פקודת העיתונות

בעקבות עתירות האגודה לזכויות האזרח לביטול פקודת העיתונות, 1933, הוכנה הצעת חוק ממשלתית לחוק עיתונות חדש. הנוסח החדש מסיר את רוב הפגיעות בחופש העיתונות, שעוגנו בחקיקה המנדטורית, ובהן דרישת הרישוי כתנאי מוקדם להוצאת עיתון, דרישות תנאי הכשירות מעורך עיתון, והסמכות המינהלית לסגור עיתון. המדינה התחייבה, כי עד לביטול החקיקה הקיימת, יודיע שר הפנים לאגודה לזכויות האזרח מראש על כל כוונה להגביל או למנוע את הוצאתו של עיתון, בהסתמך על החקיקה הישנה. (2004)

לא לפגיעה בחופש תעמולת הבחירות

בג"ץ קיבל עתירה של האגודה לזכויות האזרח נגד פסילת קטעים מתשדירי הבחירות לכנסת של המפלגות הע"מ ובל"ד, שבהם נראה הדגל הפלסטיני. בית המשפט קבע, שלא הייתה בהצגת הדגל הפלסטיני פגיעה ברגשות הציבור, כיוון שהדגל הוצג בסוף התשדירים בהבזק של שנייה, והצגה כזו אין בה כדי להצדיק את הפגיעה בחופש תעמולת הבחירות. (2003)

גם לעובדי מדינה זכות לחופש ביטוי פוליטי

בית הדין למשמעת של עובדי המדינה קיבל את עמדתם של 22 מורים ומרצים לחינוך, שיוצגו על-ידי עורך-דין מתנדב מטעם האגודה לזכויות האזרח, ולפיה יש להם זכות לחופש ביטוי פוליטי. בית הדין זיכה את המורים והמרצים, שחתמו על מודעה שפורסמה בעיתון ובה פנייה לראש הממשלה שלא למנות נציג מפלגה דתית כשר החינוך, מאשמה של התנהגות שאינה הולמת עובד מדינה. (2002)

מבחנו של חופש הביטוי דווקא באמירות קשות

מאבק ממושך של האגודה לזכויות האזרח לזיכוי של העיתונאי מוחמד ג'בארין מאום אל פחם, מאשמה של פרסום דברי שבח ועידוד למעשי אלימות בשל מאמר שכתב על האינתיפאדה, הסתיים בזיכויו בבית-המשפט העליון. בית-המשפט קבע, כי הסעיף מתייחס אך ורק למעשי אלימות של ארגון טרור, ולא לדברי שבח למעשיהם של יחידים. בכך בוטלו, הלכה למעשה, רוב האפשרויות של התביעה להגשת כתבי אישום על-פי סעיף זה. (2000)

בעידן המחשב והצריכה נצבר מידע מגוון על אודות האזרחים במאגרי מידע ממוחשבים, ציבוריים ופרטיים. האגודה לזכויות האזרח פועלת למזעור הפגיעה בפרטיות באמצעות הסדרת הנושא בחוק, וצמצום יכולתם של גורמים שונים לאסוף מידע ולעשות בו שימוש בלתי-הולם. נציג האגודה לזכויות האזרח משתתף כחבר בדיוני ועדה של משרד המשפטים, הדנה בתיקון פרק מאגרי המידע בחוק הגנת הפרטיות. האגודה פעלה בשנה האחרונה להידוק הפיקוח על נציגי חברות מסחריות, האוספים באופן בלתי חוקי מידע על אנשים, המאושפזים בבתי חולים. כמו כן האגודה מטפלת בניסיון של חברת כרטיסי אשראי להשתמש במידע שברשותה על הפעולות, המבוצעות בכרטיס, לצרכים שיווקיים, בניגוד להנחיות מפורשות של רשות מאגרי המידע.

הזכות לפרטיות

צמצום הפגיעה בפרטיות בהעברת מידע ממרשם האוכלוסין

בג'ץ קבע, בעקבות עתירה שהגישה האגודה לזכויות האזרח ב-1998, כי העברת מידע ממרשם האוכלוסין לרשויות שונות ולבנקים, פוגעת בזכות לפרטיות מעבר לנדרש. בג'ץ הורה למדינה לחדול מהעברת המידע, וקצב חצי שנה לשם קביעת הסדרים חדשים, שיאפשרו העברת מידע במקרים בהם הדבר הכרחי, אך בהתאם לקריטריונים שיבטיחו פגיעה מינימלית בפרטיות. בימים אלה מנבש משרד המשפטים הצעה לתיקון החוק. (2004)

הטבענו חותם

קבלת מידע אישי

חוק חופש המידע, שהתקבל בכנסת בשנת 1998, מבטיח את זכותו של כל אדם לקבל מידע מרשויות המדינה. האגודה לזכויות האזרח מסייעת לאזרחים הנתקלים בסירוב, למרות הוראות החוק. כך, למשל, בעקבות התערבות האגודה, הועבר לאישה פרוטוקול הבדיקה, שנערכה לה במכון הרפואי לבטיחות בדרכים, ובעקבותיה נשלל רשיון הנהיגה שלה; אישה אחרת קיבלה לידיה העתק של חקירתה במשטרה; ולאדם אחר הועברו פרטים מתוך תיק חקירה משטרתי, שנפתח בעקבות תלונה שהגיש ונסגר לאחר מכן.

חופש המידע

חוק חופש המידע

האגודה לזכויות האזרח הייתה מיוזמי חוק חופש המידע שהתקבל בכנסת, המבטיח את הזכות לקבל מהרשויות מידע, הן על נושאים בעלי עניין ציבורי והן בנושאים הנוגעים לאזרח באופן אישי. (1998)

הטבענו חותם

חשיפת מידע ציבורי

חשיפתו של מידע ציבורי חיונית לקיום שיח דמוקרטי בשאלות שעל סדר היום, ולהבטחת זכותו של כל אזרח להשפיע, על בסיס איתן ומוצק. האגודה לזכויות האזרח ועמותת במקום - מתכננים למען זכויות תכנון הגישה עתירה מינהלית לבית המשפט המחוזי בירושלים, בדרישה לחשוף מידע בדבר שטחי השיפוט של מספר התנחלויות בשטחים. המידע המבוקש אינו נכלל בסייגים, המנויים בחוק חופש המידע, ואמור להיות פומבי, נגיש וגלוי לכל. עתירה אחרת, שהגישה האגודה לזכויות האזרח לבג"ץ, עוסקת בהגבלות הקשות על נגישות למידע בארכיון צה"ל: מניעה חסרת הצדקה של הגישה לחומר הארכיוני, הצבת חסמים ביורוקרטיים על העיון בחומר ואפליה בין חוקרים, המבקשים לעיין בו, העתירות תלויות ועומדות.

פרסום רשימת הגופים המקבלים תמיכה כספית ממשד הפנים

בעקבות עתירת האגודה לזכויות האזרח לבג"ץ נגד שר הפנים, פורסמו ברשומות רשימת המוסדות הנהנים מתמיכתו של משרד הפנים וסכומי התמיכות. (2000)

חופש המידע וזכויות בהליך הפלילי

השקיפות באשר לדרכי הפעולה וקבלת ההחלטות במערכת המשפט והענישה חשובות לשם מניעת פגיעה בלתי מוצדקת בזכויותיהם של עצירים ואסירים. בעקבות עתירה, שהגישה האגודה לזכויות האזרח בשמו של אסיר, הודיעה לאחונה המדינה, כי יפורסמו החלטות מהותיות של ועדות השחרורים, הדנות בשחרור מוקדם של אסירים. שירות בתי הסוהר הודיע, כי חלק מהנהלים, בדבר זכויות האסיר וחובותיו, יועברו לפקודות הנציבות ופורסמו. הטיפול בנושא נמשך, בדרישה שיפורסמו כל הנהלים, בכפוף לסייגים שנקבעו בחוק. האגודה לזכויות האזרח הגישה, באמצעות התוכנית הקלינית לזכויות אדם באוניברסיטת תל אביב, עתירה מינהלית לבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו, בדרישה לחשוף את פרטי המכרז הראשון להפרטתו של בית-סוהר בישראל. העתירה נדחתה, והוגש ערעור לבית המשפט העליון.

פרסום פקודות שירות בתי הסוהר

בעקבות עתירה שהגישה האגודה לזכויות האזרח פורסמו כל פקודות שירות בתי הסוהר העוסקות בזכויות ובחובות האסירים, למעט סעיפים ספורים העוסקים באבטחה. (2000)

איברהים אל-טורי. צילום: יואב לפי.

מחסומים בלוד

במאי 2004 הוטל על שכונת פרדס שניר בעיר לוד מעין "סגר משטרתית": בכניסה לשכונה הוצב מחסום, דרכי גישה חלופיות נחסמו, וכל כניסה ויציאה מהשכונה הותנתה במעבר דרך המחסום, בעיכובים ובתחקורים. במהרה התברר לתושבי לוד, כי שכונות ערביות נוספות בעיר נחסמו אך הן במסגרת מבצע משטרתית, שמטרתו להיאבק בנגע הסמים.

כל הנכנס או יוצא מהשכונה נדרש שוב ושוב להציג תעודת זהות ולספק הסברים על מעשיו.

ראש הוועד השכונתי, איברהים אל-טורי, קיבל תלונות רבות מתושבים בקשר לעיכובים, לתשאולים ולחיפושים הבלתי סבירים במחסומים.

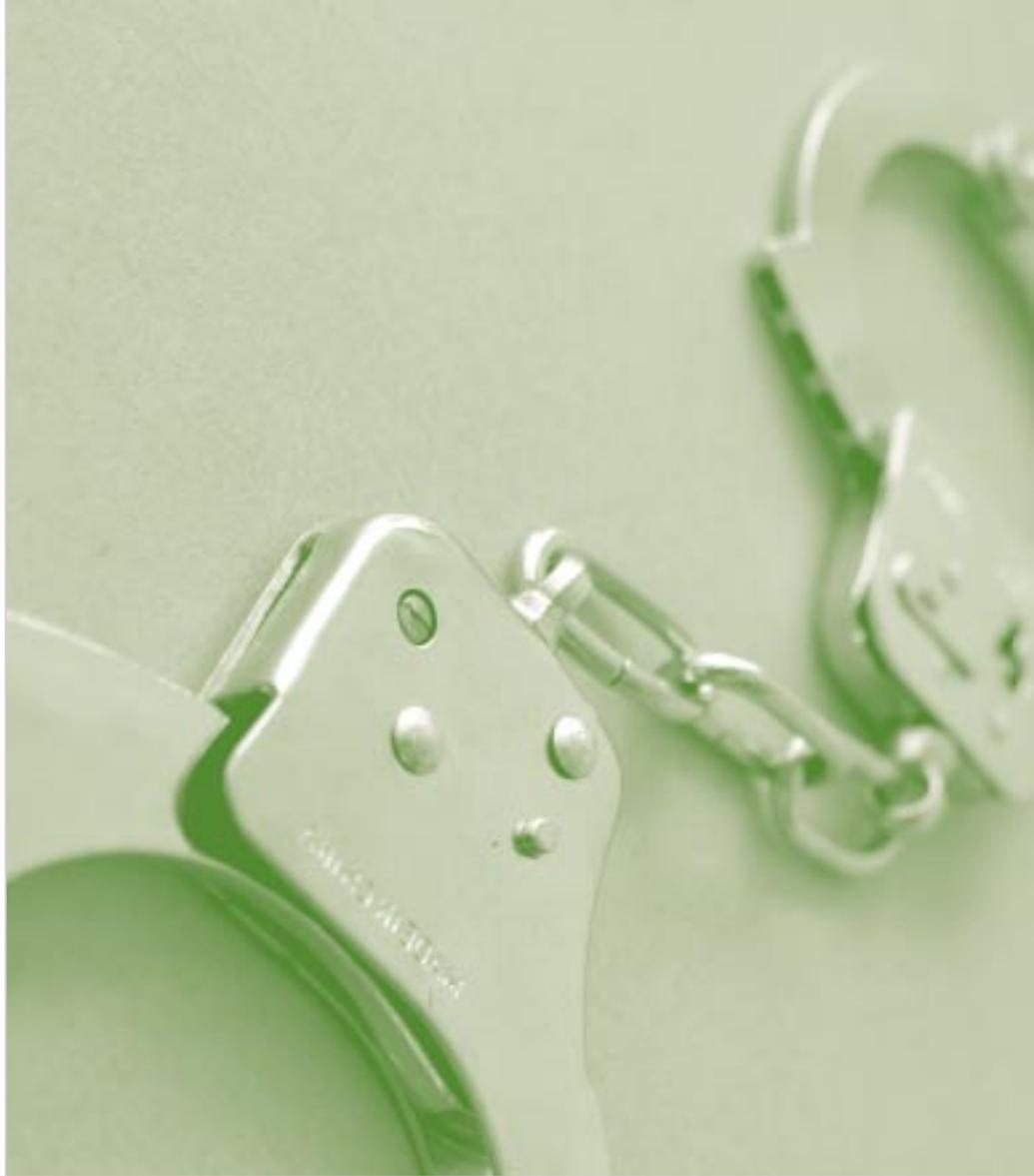
האגודה לזכויות האזרח עתרה לבג"ץ נגד המשטרה בשם איברהים אל-טורי, עארף מוחארב, חבר מועצת עיריית לוד, ותושבים נוספים בעיר נגד המשטרה, בדרישה להסרת המחסומים, הפוגעים בזכויותיהם הבסיסיות ביותר של תושבי העיר - לחופש תנועה ולפרטיות, לחירות, לכבוד ולשוויון. האגודה והעותרים בירכו על החלטת המשטרה להיאבק בנחרצות בבעיית הסמים, אולם טענו, כי עליה לפעול באופן סביר, תוך כיבוד זכויות האדם: יש לפעול נגד תחנות הסמים ונגד סוחרי הסמים; אין להטיל מגבלות גורפות על אזורים שלמים מתוך תקווה, כי הדבר יפגע גם בפעילות העבריינית.

בעקבות העתירה חל שיפור מסוים בהתנהלות המחסומים, ופחת ניצולם לרעה למטרות "זרות" (כגון מתן דוחות על עברות תנועה קלות או גביית אגרת טלוויזיה). במקביל החלה המשטרה בהסרת המחסומים, וכיום נותר רק מחסום מאויש אחד. העתירה תלויה ועומדת והאגודה ממשיכה לעקוב אחר הנושא.

חופש התנועה

משוחרר מהכלא, אך לא חופשי

עם שחרורו מהכלא של מרדכי ואנונו, לאחר שסיים לרצות את המאסר שהוטל עליו, נאסר עליו לצאת מהארץ, והוטלו הגבלות קשות וקיצוניות ביותר על חופש התנועה שלו ועל חירותו האישית, מתוקף חקיקת חירום. האגודה לזכויות האזרח עתרה בשמו לבג"ץ, בטענה כי ההגבלות, שביניהן איסור על קיום קשרים עם אזרחים זרים וחובת דיווח על תנועותיו, כופות עליו "תיחום מגורים" ונידוי חברתי, וכי לנוכח הניכור שמפגינה כלפיו החברה הישראלית, מניעת יציאתו מהארץ שוללת ממנו את הסיכוי לשקם את חייו. עוד נטען בעתירה, כי החשש לפגיעה בביטחון המדינה, העומד בבסיסן של ההגבלות, מופרך, שכן אין בידי ואנונו מידע מעבר לזה שחשף בשנות השמונים - מידע המוגבל לתחום שבו עסק, ושמיילא כבר פורסם, ונוגע למציאות ששררה לפני עשרים שנה ויותר. שופטי בג"ץ דחו את העתירה, בנימוק שהפעלתה של חקיקת החירום אכן פוגעת בזכויות הפרט ובערכים דמוקרטיים (כפי שטענה האגודה), אולם היא לעתים הכרחית, לשם שמירה על ביטחון המדינה.

זכויות האדם של האסיר אינן נעצרות בשערי הכלא. גם לאדם שעבר על החוק שמורות זכויות בסיסיות שאין לפגוע בהן. על אחת כמה וכמה לחשוד או לנאשם, הנהנים עדיין מחזקת החפות. האגודה לזכויות האזרח פועלת כדי להבטיח שלא ייעשה שימוש בסמכויות הנרחבות, הנתונות למערכות אכיפת החוק, באופן הפוגע ללא הצדקה בזכויותיהם של אלה הנתונים בידיהן. האגודה מפעילה "קן חם" לפניות אסירים ועצורים, שבמסגרתו מטופלות פניות רבות בנוגע לתנאי כליאתם ולמימוש זכויותיהם בבית הסוהר או בבית המעצר.

חלק ניכר מפעילות האגודה לזכויות האזרח בניסיון לצמצם פגיעה בלתי מוצדקת ובלתי סבירה בזכויותיהם של חשודים, נאשמים ומורשעים, מתבצע בתחום החקיקה, באמצעות הגשת חוות דעת וניירות עמדה, והשתתפות בדיונים של ועדות הכנסת. בעקבות הערות האגודה בעניין הצעת חוק להקמת מאגר דנ"א לשימוש המשטרה, מסתמן הסדר גורף פחות מזה שהוצע, שיצמצם את הפגיעה בפרטיות; הוכנסו שינויים משמעותיים בהצעת חוק, אשר ביקשה להעניק למדינה סמכויות מרחיקות לכת, הפוגעות קשות בזכויות האדם של אנשים החשודים במעורבות בפעילות טרור; תוקפו של סעיף בחוק, שאסר על הלנה, הסעה והעסקה של שוהים בלתי חוקיים מהשטחים, תוך הטלת דרישות בלתי סבירות על האזרח, הוארך בשנה אחת בלבד, במקום שיהפוך לחקיקה של קבע, ומסתמן שינוי נוסח הסעיף לנוסח שפגיעתו בזכויות היסוד פחותה; בנוסח החוק בדבר הפרטת בתי סוהר הוכנסו שינויים כדי לצמצם את הפגיעה בזכויות האסירים כתוצאה מן הפרטה. האגודה ממשיכה להיאבק בהצעת חוק ממשלתית, המבקשת לעגן בחקיקה ראשית אפשרות למנוע פגישה של אסיר עם עורך-דין, זאת לאחר שתקנה שאפשרה זאת נפסלה בעקבות עתירת האגודה.

זכויות בהליך הפלילי

גביית הודאות שלא כדין

שלושה תושבי כפר כנא, שנחשדו ברצח החייל אולג שייחט ז"ל, שוחררו למעצר בית לאחר שהופרכו החשדות נגדם. בעקבות פרסומים על גבייתה של ההודאה מהם תוך שימוש באמצעים פסולים, פנתה האגודה לזכויות האזרח אל השר לביטחון פנים ואל שר המשפטים, בדרישה ליישם ללא דיחוי את חוק חקירת חשודים, שמחייב תיעוד מסודר ומלא של חקירות משטרה. האגודה ציינה כי מקרה חמור זה, שבעקבותיו נשללה חירותם של החשודים לתקופה ארוכה ונגרם להם סבל רב, מצטרף למקרים קודמים, שבהם הורשעו ונענשו חשודים על סמך הודאה שנגבתה מהם שלא כדין.

“רקע פלילי”

המידע הפלילי בעניינו של אדם כולל שני רישומים: המרשם הפלילי, הכולל אך ורק מידע על הרשעות קודמות, אשר טרם נמחקו או התיישנו, והרישום המשטירתי, הכולל גם מידע על עברות שנמחקו או התיישנו, על תיקים תלויים ועומדים ועל תיקים סגורים. לאחרונה מתרבות הפניות שמגיעות לאגודה לזכויות האזרח מעובדים וממועמדים לעבודה, שמעבידים דרשו מהם את תדפיסי המרשם הפלילי והרישום המשטירתי שלהם. בהערות לתזכיר הצעת חוק שהגישה האגודה למשרד המשפטים הוצעה דרך ביניים, המנסה לאזן בין זכותו של אדם לעיין במידע הנוגע לו, לבין נטייתם של מעסיקים לנצל זכות זו. במסמך הוצע לקבוע הסדר, שלפיו יוכל אדם להמשיך ולקבל לידיו את תדפיסי המרשם הפלילי, אולם את זכות העיון ברישום המשטירתי יוכל לממש בתחנת המשטרה בלבד, למעט במקרים חריגים.

על כוח ואחריות

חינוך לזכויות האדם במשטרה ובשירות בתי הסוהר

מחלקת החינוך של האגודה מקיימת פעילות נרחבת בקרב המשרתים במשטרה ובשירות בתי הסוהר. בשנה וחצי האחרונות קיימה מחלקת החינוך עשרות סדנאות ובהן מאות משתתפים, הן כחלק ממסלול ההכשרה של שוטרים, סוהרים ומדריכים, והן במסגרת ימי עיון ואירועים מיוחדים, כגון ציון יום זכויות האדם הבין-לאומי. כך, למשל, השתתפו מדריכים בבסיס ההדרכה של שירות בתי הסוהר בהשתלמויות, שעסקו בדילמות שבהן נתקל סוהר במהלך עבודתו, כגון סביב שימוש בכוח, ביצוע חיפושים וזכויות של אסירים. שוטרים השתתפו בסדנאות שבהן נדונו דילמות הקשורות בחקירות, מעצרים וחיפושים. באמצעות קישור זכויות האדם לסביבתם האישית והמקצועית של המשתתפים נפתח פתח לדיון פנימי על המחויבות לשמירת זכויות האדם, ועל אחריותם של שוטרים וסוהרים בהפעלת הכוח והסמכויות הנתונים בידם. חלק מהעבודה החינוכית מתבצע מול הדרג הפיקודי, מתוך הנחה שכדי ליצור מחויבות עמוקה לזכויות האדם יש לרתום לנושא את המפקדים, אשר יהוו דוגמה לשוטרים ולסוהרים מן השורה.

הזכות להיפגש עם עורך-דין

לאסירים ולעצורים יש זכות להיפגש עם עורכי דינם בתנאים סבירים ובאופן סדיר. זכות זו מעוגנת באמנות ובהכחות בין-לאומיות, ושלילתה פוגעת בזכות הגישה לערכאות ובזכותם של אסירים ועצורים לקבל שירות משפטי נאות. בשנת 2004 הביאו עתירות שהגישה האגודה לזכויות האזרח לבג"ץ, בשיתוף עם ארגונים אחרים, להישגים המעגנים את הזכות להיפגש עם עורך-דין:

הטבענו חותם

בג"ץ קבע בפסק דין תקדימי, כי זכות זו שמורה גם לאסיר ולעצור השובתים רעב; בוטלה תקנה, שאפשרה למנוע פגישה עם עורך-דין מכל מי שנמצא במשמורת שירות בתי הסוהר (עצור עד תום ההליכים, אסיר שפוט, עציר מינהלי ולוחם בלתי חוקי); נערכו הסדרים שיאפשרו לאסירות ביטחוניות בכלא נווה תרצה לממש את זכותן זו. (2004)

מיטה לכל אסיר

הלנתם של אסירים על הרצפה בתנאי צפיפות מחפירים, בשל מחסור במיטות, היא מחדל המתמשך שנים רבות. האגודה לזכויות האזרח ועמותת הפאים לזכויות אדם עתרו לבג"ץ, באמצעות התוכנית לזכויות אדם בפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל אביב, בדרישה לספק מיטה לכל אסיר. העתירה תלויה ועומדת.

חינוך - זכות ולא טובת הנאה

אסירות ביטחוניות, הכלואות בבית הסוהר השרון, ביקשו להיבחן בבחינות התאוג'יה (המקבילות לבחינות הבגרות) של משרד החינוך הפלסטיני. פחות משבועיים לפני מועד הבחינות הודיעה הנהלת הכלא, כי תתיר רק לחלק קטן מהמבקשות לגשת לבחינות. בפסק הדין בעתירה שהגישה האגודה לזכויות האזרח בשם האסירות לבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו, שניתן יום לפני מועד הבחינות, נקבע כי הזכות לחינוך היא בגדר טובת הנאה, ומותר לשלול אותה כעונש. האגודה ערערה לבית המשפט העליון, בבקשה לאפשר לאסירות לגשת לבחינות במועד מיוחד, והדגישה כי זכותם של אסירים לחינוך היא זכות בסיסית, המעוגנת בפסיקת בית המשפט העליון ובהחלטות האו"ם. שופטי בית המשפט העליון קיבלו את עמדת האגודה, כי זכותם של אסירים לחינוך אינה בגדר טובת הנאה, והורו לשירות בתי הסוהר לשקול שוב את ההחלטה. לפיכך אישר שירות בתי הסוהר את בקשותיהן של האסירות, והן אמורות לגשת לבחינות ביוני 2005.

מותר לשבות רעב

בעקבות עתירה מינהלית שהגישה האגודה לזכויות האזרח לבית המשפט המחוזי, הופסקה הענשתו של אסיר בכלא איילון, ששבת רעב במשך חודשים במחאה על הרשתו ונשלח בשל כך לבידוד. (2003)

שימוש לרעה באתר האינטרנט של שירות בתי הסוהר

באתר האינטרנט של שירות בתי הסוהר פורסמו ידיעות, שפגעו בפרטיותם של אסירים מסוימים, תוך ניצול לרעה של המידע האישי, המגיע לידי שירות בתי הסוהר, ותוך הפרת חובתו לטפל בכל אסיר במקצועיות חסרת-פניות. האגודה לזכויות האזרח מחתה על הפרסומים בפני שירות בתי הסוהר, וממשיכה לעקוב אחר הנושא.

קשרי משפחה

לכל אדם, ואסיר בכלל זה, מוקנית זכות טבעית להינשא ולקיים קשרי משפחה. האגודה לזכויות האזרח מייצגת את יגאל עמיר, המבקש להינשא לבת זוגו, בהליכים למיצוי זכותו זו; השייח' ראד סלאח, ממנהיגי התנועה האיסלאמית, שנעצר, זכה להחזיק את בנו התינוק ולחבקו במהלך ביקורים של משפחתו בכלא, בעקבות שתי עתירות שהגישה האגודה לבתי משפט מחוזיים; בעקבות התערבות האגודה קוצרה תקופת השלילה של ביקורי משפחות, שהוטלה כעונש על אסירות ביטחוניות, משישה חודשים לחודש.

אסור לענות!!

מאבק עיקש וארוך של האגודה לזכויות האזרח, עורכי דין וארגוני זכויות אדם נוספים, הוכתר בהצלחה: בג"ץ פסק שהשימוש באמצעים פיזיים בחקירות השב"כ הוא בלתי-חוקי, ואסר באופן מוחלט על השימוש בעינויים. (1999)

פקידי מינהל האוכלוסין במשרד הפנים מלווים את תושבי ישראל מיום לידתם ועד יום מותם. הם מנפיקים תעודות לידה ותעודות פטירה, תעודות זהות ודרכונים. בידיהם נתונה הסמכות להחליט מי ייכנס לישראל, מי יגורש ממנה, ומה יהיה מעמדם של זרים בישראל. מינהל האוכלוסין הוא עצמו "שומר החומות", שתפקידו להגן בכל מחיר על צביונה היהודי של מדינת ישראל. מדיניות זו מולידה אפליה והפרות בוטות של זכויות אדם, בעיקר של הזכות לחיי משפחה, הזכות להליך הוגן והזכות לכבוד - של אנשים לא יהודים, של אזרחים ישראלים, שבחרו לחלוק את חייהם עם אזרחי מדינות אחרות, ושל ילדיהם המשותפים.

בדצמבר 2004 פרסמה האגודה דוח תחת הכותרת "המיניסטרוין - הפרת זכויות אדם בידי מינהל האוכלוסין". הדוח סוקר את הקשיים וההתעמרות, שבהם נתקלים אנשים אלה, וחושף שורה של אמצעים ביוחקרטיים, המשמשים את פקידי משרד הפנים מול הפונים לשירותיהם. הדוח הופץ למעגל רחב של מקבלי החלטות, וזכה לחשיפה תקשורתית רחבה.

בעקבות פניות רבות מאנשים יוצאי מדינות חבר העמים על הפרת זכויותיהם, הוחלט באגודה להגביר את הקשר עם האוכלוסייה דוברת הרוסית ולאפשר לה נגישות מוגברת למידע ולכלים להגנה על זכויותיה. במסגרת זו הצטרף לשורות האגודה עובד חדש, הממונה על הפעילות הציבורית באוכלוסייה הדוברת רוסית, באמצעות ארגון כנסים ואירועים הפתוחים לציבור, וקשר שוטף עם התקשורת בשפה הרוסית.

מעמד אזרחי וחיי משפחה

שירלי סוריאנו, אייל וייס וזוהר וייס. צילום: יואב לך

רישום ילדה לאב ישראלי ולאם זרה

אייל וייס הוא אזרח ישראלי. שירלי סוריאנו, אזרחית הפיליפינים, הגיעה לישראל באשרה וברישיון לעסוק בטיפול סיעודי. הם נפגשו בארץ בסוף שנת 2002, ולאחר תקופת מגורים משותפים החליטו להינשא. כיוון שהם בני דתות שונות ואינם יכולים להינשא בישראל, פנו ללשכת מינהל האוכלוסין בבקשה שתינתן לשירלי "אינטר-ויזה" - אשרה שבאמצעותה יוכלו לצאת יחדיו לחו"ל, להינשא ולשוב לישראל. הטיפול בבקשתם נמשך זמן רב, ובנתיים נולדה בתם זוהר.

כאשר פנו אייל ושירלי ללשכת מינהל האוכלוסין כדי לרשום את בתם, התברר להם כי משרד הפנים אינו רושם ילדים שנולדו לאב ישראלי ולאם שהיא אזרחית זרה, אם אינם נשואים, או שמשרד הפנים אינו מכיר בנישואיהם. לשם רישומה של זוהר כאזרחית ישראל, נדרש אייל להוכיח שהוא אכן אביה של בתו, באמצעות פסק-דין הצהרתי, המבוסס על בדיקת רקמות. שירלי וייל נדהמו ונפגעו: עוד לפני לידתה של זוהר הם הופיעו בלשכה למינהל האוכלוסין פעמים אין ספור, והמציאו כל מסמך שנדרשו להוכחת חייהם המשותפים. הדרישה לערוך בדיקת רקמות הטילה ספק בכשרות הקשר ביניהם, ופגעה בכבודם. יתר על כן, עריכת בדיקה גנטית ופנייה לערכאות לשם קבלת פסק דין הצהרתי כרוכות בעלויות גבוהות.

זוהר וייס נותרה אפוא מחוסרת אזרחות: היא לא קיבלה מספר זהות ולא נרשמה במרשם האוכלוסין. כיוון שלא הייתה מבוססת בביטוח בריאות ממלכתי, נאלצו אייל ושירלי לממן מכיסם ביקורים שגרתיים אצל רופאי ילדים, חיסונים וכדומה. מאייל נמנעה היכולת לבצע פעולות רשמיות בשמה ולטובתה של בתו.

בני הזוג פנו לאגודה לזכויות האזרח, וזו פנתה בעניינם לגורמים שונים במשרד הפנים, ויזמה את פרסום סיפורם בעיתון "הארץ", אך ללא הועיל. אפילו הוראתו של שר הפנים דאז, אברהם פורז, לרשום את זוהר, לא בוצעה. רק לאחר שענתרה האגודה לזכויות האזרח לבג"ץ בשמם, נרשמה זוהר כאזרחית ישראל, והיא בת חמישה חודשים.

המדיניות של רישום ילדים שאחד מהוריהם אינו אזרח ישראלי עודנה תלויה ועומדת בפני בג"ץ.

דרישת מסמכים שאין להשיגם

הסדרת מעמדם של אזרחים זרים הנישאים לאזרחים ישראלים כרוכה בהליך ארוך ומסורבל, שבמהלכו עוברים בני הזוג בדיקות שונות במשך כחמש שנים. במסגרת ההליך נדרשים בני הזוג להמציא מסמכים שונים שיוכיחו את כנות הקשר ביניהם; שמרכז חייהם בישראל; ושאין מניעה ביטחונית או פלילית למתן המעמד.

מבקשי המעמד נתקלים לעיתים בדרישה להמציא מסמכים, שאין להם כל אפשרות להשיגם. כך, למשל, עתרה האגודה לבג"ץ בשם אזרח אריתריאה, שהתקשה להשיג תעודת יושר ותעודת רווקות, בשל התשלום הגבוה שגובים שלטונות אריתריאה כתנאי למתן המסמכים. בעקבות העתירה קיבל העותר מעמד ללא הצגת המסמכים. האגודה עתרה לבג"ץ גם בשם אזרח מצרי, שהתקשה להשיג תעודת יושר משלטונות מצרים, משום שהוא נרדף שם בשל נישואיו לישראלית. בעתירה, שעדיין תלויה ועומדת, נדרש משרד הפנים לפטור מבקשי מעמד בישראל מהמצאת מסמכים, המונפקים על ידי שלטונות זרים, במקרים שבהם אינם יכולים להשיגם, או כשהשגתם כרוכה בקושי או בעלות בלתי סבירים.

רוצה מעמד בישראל? הסגירי את קרוביך

י, תושב קבע בישראל, ובת זוגו ט', אזרחית אתיופיה, נישאו והגישו למשרד הפנים בקשה לפתוח בהליך המדורג להסדרת מעמדה של ט' בישראל. תחילה נענה משרד הפנים לבקשה ו-ט' קיבלה רשיונות ישיבה ועבודה בישראל, אולם לאחר מכן הופסק הטיפול, והמשרד התנה את המשך ההליך להסדרת מעמדה של ט' בישראל בכך שתוודא כי אחיה ובת דודתה, השוהים בישראל שלא כדיון, יעזבו את הארץ, או שתסגיר לידי משרד הפנים את מקום הימצאם. האגודה לזכויות האזרח הגישה בשמם עתירה מינהלית לבית המשפט המחוזי בירושלים נגד מדיניות בלתי חוקית זו, המתנה טיפול בבקשה בהסגרת קרובי משפחה. בעקבות הגשת העתירה נפתר עניינם של העותרים, והעתירה נמחקה. עם זאת, בפסק דינו ציין בית המשפט, כי אם יתרבו המקרים לא יהיה מנוס מהכרעה עקרונית.

“אגרת שהות יתר”

בעקבות עתירת האגודה לזכויות האזרח לבג"ץ חדל משרד הפנים להתנות מתן שירותים לאנשים ששהו בישראל שלא כדיון בתשלום “אגרת שהות יתר”, שלא ניתן תמורתה כל שירות ושהיותה בפועל קנס בלתי חוקי. (2004)

מעמד לבני זוג זרים אזרחי מדינות ערב

בעקבות עתירת האגודה לזכויות האזרח לבג"ץ בוטלה הנחיה גורפת של ראש הממשלה לשירות הביטחון הכללי, להימנע ממתן היתרים ביטחוניים לאזרחי מדינות ערב, הנשואים לאזרחים ישראלים, במסגרת ההליכים להסדרת מעמדם בישראל. המדינה הודיעה כי בקשות של אזרחי מדינות ערב, שבני זוגם ישראלים, לקבל מעמד בישראל, אינן נדחות עוד על הסף, וכל בקשה שכזו נבחנת לגופה. (2005)

הטבענו חותם

הרשימה השחורה

"מנועי טיפול" הם אזרחים ותושבים, אשר פקידי מינהל האוכלוסין חושדים שפרטיהם הרשומים במרשם האוכלוסין אינם נכונים, או חושדים בהם שרכשו את מעמדם בישראל במרמה. מניעת הטיפול נועדה ליצור לחץ על מבקשי השירות, כדי לאלצם לקבל את עמדת פקידי מינהל האוכלוסין. כך, למשל, מאישה ילידת ברית המועצות, שמשרד הפנים חשד כי נישואיה ליהודי היו פיקטיביים, וכי אזרחותה הושגה במרמה, נמנעו שירותים כגון הוצאת דרכון ושינוי כתובת במשך שבע שנים, בלי שנמסרה לה הסיבה באופן רשמי. רק לאחר פניית האגודה לזכויות האזרח בעניינה, הוסרה המניעה.

בד בבד עם ההתכתבויות שמנהלת האגודה לזכויות האזרח עם משרד הפנים בעניינם של פונים שנמנע מהם טיפול, נמשכו בשנה וחצי האחרונות הדיונים בעתירה, שהגישה האגודה בשנת 2002, נגד נוהל זה. בית המשפט דרש ממשרד הפנים שוב ושוב לשנות את נוהל מניעת השירות, ולפרט מהן הנסיבות בהן ימנעו שירותים, ומהם השירותים שימנעו בכל מקרה ומקרה. בשנת 2004 הגישה האגודה עתירה מתוקנת, לאחר שגם הנוהל האחרון שהציג משרד הפנים לא פתר את הבעיות שביסוד המדיניות. בית המשפט הורה לצדדים להידבר ביניהם ולהגיע לנוהל מוסכם.

מעמד לילדים

בעקבות עתירה שהגישה האגודה לזכויות האזרח בשנת 1998, החל משרד הפנים לפני מספר שנים להשיב את האזרחות הישראלית שנשללה מנשים ערביות אזרחיות ישראל, שנישאו לתושבי השטחים. ילדיהן, שעל-פי חוק גם הם אזרחים, היו אמורים לקבל אזרחות ומסמכים בהתאם. למרות הזמן שחלף, אל האגודה מוסיפות להגיע מדי פעם פניותיהם של ילדים, אשר לא מקבלים תעודות זהות ישראליות. ששת ילדיה של אזרחית שאזרחותה הושבה לה, למשל, נעצרו וגורשו לשטחים שוב ושוב, ורק לאחר טיפול אינטנסיבי של האגודה הם קיבלו תעודות זהות.

האגודה לזכויות האזרח מטפלת גם בהסדרת מעמדם של אנשים בדואים מהנגב, שמעולם לא הוענק להם מעמד רשמי בישראל, בשל נסיבות היסטוריות ותקלות בירוקרטיות. כחסרי מעמד אינם מבוטחים בביטוח בריאות ממלכתי ואינם זכאים לזכויות סוציאליות. בבית המשפט המחוזי בבאר שבע תלויה ועומדת עתירה שהגישה האגודה בשם תושב קבע, ואשתו וילדיו חסרי המעמד. האישה נולדה למשפחה של חסרי מעמד, לידתה לא נרשמה ולא תועדה, ואין בידיה מסמך מזהה. משרד הפנים מסרב להסדיר את מעמדה ואת מעמד הילדים, עד שלא תוצג תעודה מזהה.

ילדות של אף אחד

א', בת 17, הגיעה לישראל מגאנה עם אביה. אמה נטשה אותה כשהייתה פצוטה. אביה נפטר והיא נותרה בישראל לבדה. ס', בת 15, הגיעה לישראל מגאנה בחברת אמה. כאן נטשה אותה האם ועברה לקדה, שם מתגורר גם אביה של ס', והיא נותרה לבדה. נגד שתי הנערות הוצא צו גירוש לגאנה, למרות שבני משפחתן לא אותרו, ואיש לא המתין לקבלן שם. בעתירה מינהלית שהגישו לבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו בשמן, הדגישו מוקד הסיוע לעובדים זרים והאגודה לזכויות האזרח את זכויותיהם של ילדים על-פי האמנה הבין-לאומית לזכויות הילד, את חובותיה של המדינה כלפי קטינים נטושים, ואת השיקול של טובת הילד, שהוא שיקול עליון ומכריע. לאחר שהעתירה נדחתה, הגישו הארגונים ערעור על פסק הדין לבית המשפט העליון.

מפגש עם עורך-דין בנמל התעופה

נוהל חדש, שהכינה המדינה בעקבות עתירתם של האגודה לזכויות האזרח ומוקד סיוע לעובדים זרים, מאפשר למועמדים לגירוש להיפגש עם עורכי-דינם בנמל התעופה (בכפוף לסייגים שונים). (2005)

הטבענו חותם

האגודה לזכויות האזרח בישראל

עיצוב כרזה: אמה אוסטלין

מהגרי עבודה

ביטוח לאומי לעובדים זרים

בעקבות עתירה שהגישה האגודה לזכויות האזרח, בשיתוף עם ארגונים עמיתים, התחייב המוסד לביטוח לאומי לממן לעובדים זרים שירותים רפואיים לנפגעי תאונות עבודה, מענקי לידה והוצאות אשפוז לילדות. המוסד לביטוח לאומי התחייב לשלם את יתר הגמלאות לעובדים אשר יעזבו את ישראל. (2003)

ביטוח בריאות לילדי עובדים זרים

בעקבות מאבק של האגודה לזכויות האזרח, עמותת רופאים לזכויות אדם והמועצה הלאומית לשלום הילד, נכנס לתוקפו הסדר לביטוח בריאות של ילדי עובדים זרים. על-פי ההסדר, קופת חולים מאוחדת מבטחת את הילדים, לאחר רישומם על-ידי הוריהם ותשלום סכום חודשי לביטוח בריאות. (2001)

שיפור בהתנהלות בית הדין למשמורת

בעקבות עתירת האגודה לזכויות האזרח ומוקד סיוע לעובדים זרים משנת 2002, חלו שינויים בהתנהלות בית הדין למשמורת, הדין בגירושם של אזרחים זרים מישראל: בית הדין הועבר מאחריות משרד הפנים לאחריות משרד המשפטים; הוגבל מספר העצורים המופיעים בפניו ל-30 איש ביום; קוצר פרק הזמן שעד להבאת עצור בפני בית הדין מ-14 יום ל-4 ימים (למעט מקרים חריגים). העתירה תלויה ועומדת, בדרישה לביטול סעיפים בחוק הכניסה לישראל, העוסקים במעצר של שוהים שלא כדון, ונוגדים את חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. (2004)

קואליציות

האגודה לזכויות האזרח חברה במגוון קואליציות ופורומים, שבהם חוברת קבוצה של ארגונים לשם קידום נושא משותף והשגת מטרות משותפות. בין היתר חברה האגודה בהתארגנויות הבאות:

הפורום לאכיפת זכויות עובדים

הקואליציה לקידום זכויות התושבים הפלסטינים בירושלים המזרחית

ועד הפעולה בעניין דיני אישות לנשים ערביות

פורום 'ביחד - נגב צמיחה ושוויון' לקידום זכויות תושבי הכפרים הלא מוכרים בנגב

פורום הקרקעות לשמירה על ערכי הצדק החלוקתי בנושא קרקעות המדינה

פורום לקידום בחירה חופשית בנישואין בישראל

פורום נשים לתקציב הוגן

פורום לרפורמה בנושא אשפוז פסיכיאטרי כפוי

קואליציה להקמת נציבות זכויות אדם בישראל

קואליציה למאבק נגד סחר בנשים

קואליציה לקידום החינוך המיוחד הערבי

קואליציה לקידום חוק יסוד זכויות חברתיות

ערך חשוב וייחודי בקשר בין האגודה לבין הציבור הוא הקו החם, המטפל בפניות ובתלונות על הפרת זכויות. צוות פניות הציבור בסניפי האגודה בתל אביב, בירושלים ובחיפה מונה עשרות מתנדבים מסורים. הצוות מקבל יום-יום **פניות בטלפון, בכתב ודרך אתר האינטרנט**, ומעניק לפונים יעוץ, הכוונה וסיוע. בכל חודש מתקבלות מאות פניות, בנושאים מגוונים: אפליה על רקע לאום, גיל, מין ומעמד אישי, בעיות מול משרד הפנים, זכויות חברתיות וכלכליות, אשפוז פסיכיאטרי כפוי ועוד. פניות אסירים מטופלות במסגרת קו מיוחד, המופעל פעם בשבוע. גם פניות שאינן נוגעות לתחום טיפולה של האגודה נענות, ומתנדבי פניות הציבור מנחים את הפונים ומפנים אותם לגורמים המתאימים.

הקו החם לזכויות האדם

מרכז המידע

מרכז המידע של האגודה לזכויות האזרח אוסף ומפיץ מידע על זכויות האדם בישראל. הוא מספק מידע בנושא זכויות האדם לצורכי הפעילות השוטפת של האגודה, וכן משיב לבקשות מידע של סטודנטים ותלמידים, ארגוני זכויות אדם ועיתונאים מהארץ ומחו"ל, חברי כנסת, מורים ומרצים. במרכז המידע ספרייה ענפה וייחודית, מאגר מסמכים עשיר ואתר אינטרנט מקיף בעברית, בערבית ובאנגלית. המרכז מפרסם דוחות מפורטים, שעניינם סוגיות שונות הקשורות להפרת זכויות האדם בישראל ובשטחים הכבושים.

אתר האינטרנט של האגודה לזכויות האזרח, www.acri.org.il, מתעדכן יום-יום ומכיל מידע רב ומגוון. אפשר למצוא בו דו"חות ופרסומים של האגודה, עתירות ופסקי דין, מאמרים, אמנות בין-לאומיות וקישורים מועילים למידע בנושא זכויות האדם. באתר גם גרסה מלאה ומעודכנת של "המדריך לאזרח". בשנת 2005 החל מרכז המידע להפיץ ידעון אלקטרוני חודשי על פעילות האגודה לזכויות האזרח.

פרסומים חדשים

זכויות האדם בישראל - תמונת מצב 2004

אחת לשנה מפרסמת האגודה לזכויות האזרח תמונת מצב של ההתפתחויות האחרונות בתחום זכויות האדם בישראל ובשטחים הכבושים. השנה התמקד הדוח בהפרת זכויות עובדים ומבקשי עבודה, בפגיעה בזכויות האדם בשטחים הכבושים ובאפליית המיעוט הערבי. כתיבה: נעמה ישובי

זכויות או לא להיות - ספר פעילויות:

מדריך לכל מורה בנושא זכויות האדם

ספר הדרכה למורים בבתי הספר העל-יסודיים ובחטיבות הביניים. הספר כולל פרקים תיאורטיים על זכויות האדם ועל החינוך למחויבות לזכויות האדם, ומאגר של פעילויות והצעות לדיונים בכיתה.

המיניסטריון

דוח מקיף העוסק בהפרת זכויות אדם בידי מינהל האוכלוסין במשרד הפנים. כתיבה: עו"ד עודד פלר
עריכה: נעמה ישובי

המדריך לאזרח מהדורת 2004

מהדורה מעודכנת של המדריך לאזרח, המכיל תיאור תמציתי של רוב הזכויות והחובות של האזרחים בישראל והדרכים לממשן; מפתח כתובות של מוסדות וארגונים שאליהם ניתן לפנות כדי לברר את הזכויות או לבקש עזרה במימושן; ומפתח החוקים הרלוונטיים לכל אחד מפרקי המדריך. המדריך מופיע במלואו גם באתר האינטרנט של האגודה.

גם כשהתותחים רועמים... זכויות אדם בעתות מלחמה

דף מידע על המשפט הבין-לאומי ההומניטרי ועל החובה להגן על אוכלוסייה אזרחית בעת עימות מזוין. כתיבה: הנית פיסו

חינוך לזכויות האדם במערכת החינוך

החברה הישראלית מורכבת ממגוון של קבוצות, שהן מחד גיסא מסגרות של שיוך והזדהות, ומאידך גיסא שוסעות ומפלגות אותה, והיא מרובת מתחים לאומיים, דתיים, חברתיים ומעמדיים. בשנים האחרונות ניכרת עליה ברמת האלימות בחברה הישראלית, והתדרדרות בשיעור התמיכה של הציבור היהודי בישראל בנורמות דמוקרטיות. כך, למשל, עולה ממחקר שנערך לאחרונה באוניברסיטת תל אביב, כי 51% מבני הנוער והצעירים היהודים בישראל סבורים שיש לאסור על ערביי ישראל להיבחר לכנסת, ו-28% מהם תומכים בפעולות מחאה לא-חוקיות ואלימות על רקע תוכנית ההתנתקות. בחברה כזו חיוני לפעול לחיזוק היסודות האזרחיים-דמוקרטיים, ולהנחלת התפיסה שזכויות האדם הן של כל בני האדם.

האגודה לזכויות האזרח פועלת במערכת החינוך העברית והערבית, מתוך התפיסה, **שעל מערכת החינוך לשמש דוגמה להתמודדות ראויה עם שונות מכל סוג**. הטמעת שפת זכויות האדם בשיח הבית-ספרי, והענקת מקום מרכזי לזכויות האדם בכל תחומי הלימוד ובחיי בית הספר, יכולות להוות בסיס לפיתוח ולהפנמה של ערכים דמוקרטיים, ובראשם תפיסה של כבוד לזכויות האדם בכלל ולזכויות של קבוצות מיעוט בפרט, ומחויבות מעשית להגנה עליהן.

מאות מורים ואלפי תלמידים בבתי ספר ובמוסדות להשכלה גבוהה משתתפים **בהרצאות, בדיונים ובסדנאות**, שיוזמת מחלקת החינוך של האגודה, ובהם עוסקים בסוגיות של זכויות האדם. כמו כן האגודה שותפה זו השנה השלישית בקיום קורס להוראה ולחינוך לזכויות האדם בסמינר הקיבוצים. לקראת יום זכויות האדם הבין-לאומי מעניקה מחלקת החינוך יעוץ וסיוע למוסדות חינוך, המבקשים לציין את היום, ונערכים אירועים מיוחדים ביוזמת האגודה. כך, לדוגמה, במערכת החינוך הערבית מתקיימת מדי שנה בשנה **תחרות ציורי ילדים** בנושאי זכויות האדם, ונערך כנס בנושאים הקשורים לחינוך בחברה הערבית. הכנס האחרון עסק בהשפעת התוכנית הכלכלית על מערכת החינוך.

צוות מחלקת החינוך של האגודה שוקד על פיתוח תוכניות לימוד, המתייחסות לציוני דרך בחייהם של בני הנוער, כגון קבלת תעודת הזהות, ולאירועים אקטואליים. לקראת שנת הלימודים תשס"ו מוציאה האגודה לזכויות האזרח לאור את הספר **"זכויות או לא להיות - ספר פעילויות, מדריך לכל מורה בנושא זכויות אדם"**, המיועד למורות ולמורים בחטיבות הביניים ובבתי הספר התיכוניים, וכולל: פרקים תיאורטיים על זכויות האדם ועל הנעת נוער לפעילות מקדמת זכויות; מאגר פעילויות והצעות לדיונים בכיתה; ביבליוגרפיה מומלצת וקישורים למקורות באינטרנט.

מחלקת החינוך עוסקת גם בפעילות מול גורמים בכירים, במטרה להעמיק את מחויבותה של מערכת החינוך כולה לנושא זכויות האדם. כך, למשל, יזמה האגודה לזכויות האזרח **דיון בוועדת החינוך** של הכנסת, לציין יום זכויות האדם הבין-לאומי, ובו הוצגה עמדת האגודה בדבר הצורך לבנות תוכנית אינטגרטיבית לקידום החינוך למחויבות לזכויות אדם, הכוללת בין השאר הקצאת תקציבים, הכשרות למורים ופיתוח תוכניות לימודים.

תרומות ומענקים

פעילות האגודה לזכויות האזרח מתאפשרת באמצעות תרומתם של יחידים, גופים עסקיים וקרנות, בישראל ובחו"ל.
הקן החדשה לישראל היא התומכת העיקרית באגודה, ועל כן שלוחה לה תודתנו החמה.

בין הגופים העסקיים בישראל, שתמכו באגודה לזכויות האזרח:	להלן כמה ממקורות התמיכה העיקריים של האגודה:
חברת איסטרוניקס	The New Israel Fund
בנק דיסקונט	The Ford Foundation
חברת גיזה	The Richard and Rhoda Goldman Fund
חברת אלי לילי	EED
בנק הפועלים	The Jacob and Hilda Blaustein Foundation
חברת פליינג קרנו	Christian Aid
	Diakonia
	Global Ministries
	The Naomi and Nehemia Cohen Foundation

האמנים יוסי ובאי ויהודית רביץ תרמו לאגודה מופעים שבהם גויסו כספים לפעילותה. האמן מנשה קדישמן תרם לאגודה יצירה, שעובדה לכרזה ולגלויה שצורפה למוסף "הארץ".

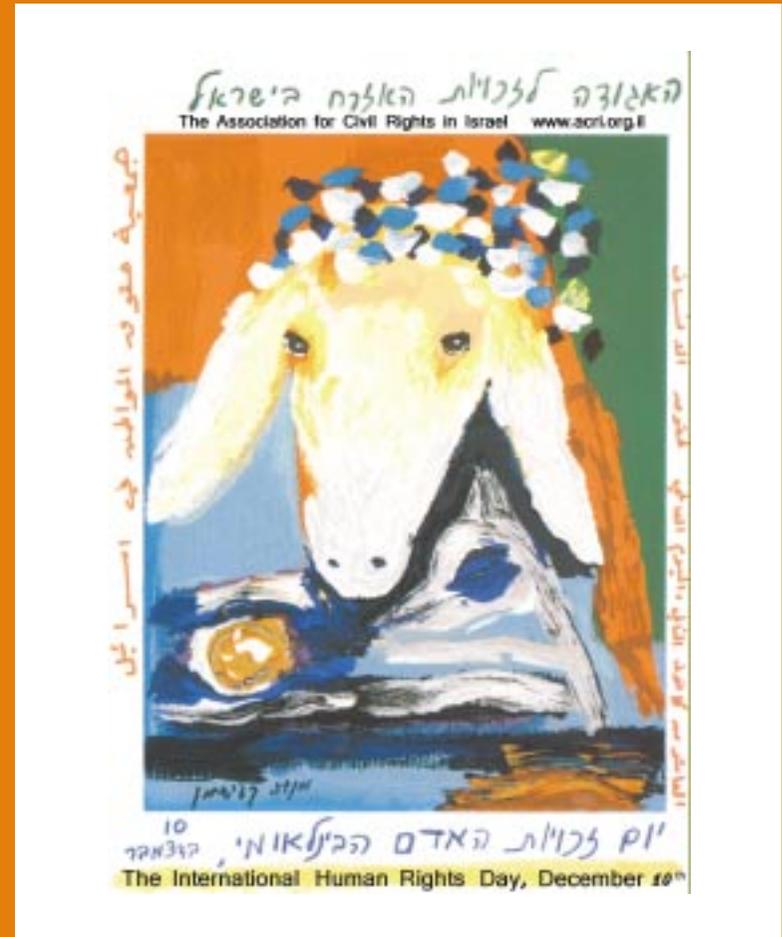
משפחתו של עו"ד ד"ר ישעיהו בראל, ביקשה להנציח את שמו באופן שיהלום את השקפת עולמו ואת ערכיו. בנו, פרופ' דניאל עמית, ממייסדי האגודה לזכויות האזרח, הציע לבני המשפחה להרים תרומה לאגודה, ובכך לסייע באופן ממשי לקידום זכויות האדם, ולהנציח את שמו של יקירם. שלט הוקרה, המנציח את שמו של ד"ר בראל, הוצב במבואה של המרכז הארצי של האגודה בירושלים.

האגודה זוכה לתמיכה גם מקרנות, חברות ויחידים, המבקשים להישאר בעילום שם. ברצוננו להביע כאן את תודתנו על תמיכתם.

עסקים למען הקהילה

ביוני 2005 העניקה האגודה את אות עסקים למען זכויות האדם לשנת 2005 לפרסומאי זמיר דהב"ש ולמשרד הפרסום יורו-תל-אביב על סיועם בהתנדבות למטרות חברתיות רבות ובהן לפעילות ההסברה של האגודה לזכויות האזרח.

האופה והמסעדן ארז קומרובסקי, מבעליה של רשת "לחם ארז" ותומך ותיק של האגודה, יזם מבצע מיוחד במסגרת חגיגות שמונה שנים להקמת הרשת. במהלך המבצע נמכר בסניפי "לחם ארז" כעך בצורת הספרה 8, וכל הרווחים ממכירתו נתרמו לאגודה לזכויות האזרח.

ציצוב כרזה: מנשה קדישמן

מתנדבים במחלקה לפעילות ציבורית ולהסברה

פניות הציבור

מיכאלה אבו ליבדה
הזאר אלחאדי
גדעון ארהרד
עו"ד עידן אשר
עליזה בכר
ציפורה בנאי
שתילה ג'אדאללה
דבי גולן
תמר גיל
חיה גלאי
אריאלה גרינברג
נסראת דקואר
יעל וורגן
חנה וייל
רן זיו
יפה יהודאי
אלאא יוסף
אינה ליקין
תמרה לוטנר-לב
סמירה מוסטפא
אהוד מלץ
רואיה מרעי
מארון נסאר
נינה סלבסט
יאיר עופר
עביר עזאם
יונתן פוקס
אתי קני
מייסר שחאדה
אביטל שיינינגר
דוד שמגר
אברהם ששון

מרכז המידע

ג'ודי גולדברג
לוטה גייגר
יהודית מרקס
מאירה שר

קשרי קהילה

אורנה לנדמן
נרית פלד
חנה מיבר
עדי מרקוזה-הס
נעמה לבוזינסקי
דורית שמעוני
מור דר
אלן קוחלי

מתנדבים במחלקה המשפטית

עו"ד אינסאף אבו ג'ועד
עו"ד שחדה אבן-ברי
עו"ד עילי אהרנסון
עו"ד רפאל אלגזי
עו"ד ריאד אניס
עו"ד בעז ארד
עו"ד סמדר בן-נתן
עו"ד מוהנד ג'בארה
עו"ד יהודה גולדברג
עו"ד ד"ר גרשון גרונפלד
עו"ד ליאת הרט
עו"ד נעמי וייל
עו"ד וליד זחאלקה
עו"ד לואי מנסור
עו"ד אלכס ספינרד
חנה סקוט-במסטד
עו"ד מיה עובדיה

רחל פרידמן
עו"ד גדעון קורן
ראיסה רזנבלום
עו"ד ויאם שביטה
עו"ד אורי שדה

סטודנטים בהכשרה משפטית

מג'ד בדר
אריאלה גרינברג
ענר חפץ
מישל פאלאק
תמר פפר
אביטל שרון

מנחים

מחלקת החינוך

שלומי אינגר
תגר'ד אלאחמד
אלי בלייר
לילך בר
רים ג'בארין
תימור דיל
אורנה הדר
תמי הראל-בן שחר
עינאד זועבי
ד"ר נעמי יוספסברג
אבינועם כהן
סלי מורג
נביל סמור
יובל פיורקו
נעם פלג
נרית פלד (תיאום הרצאות ורבי-שיח)
כלנית פנירי
אפרת קליין
מייסון ריא

פרוייקט "המשפט הבין-לאומי ההומניטרי"

עמנואל מאייר
ענאן תומא

באפריל 2005 פרשה מתפקידה חנה וייל,
שהתנדבה באגודה במשך למעלה מעשור
ותרמה ממומחיותה בנושאי רווחה וזכויות קשישים.
אנו אסירי תודה לחנה על המסירות, ההתמדה והמקצועיות,
ומאחלים לה אושר, בריאות ואריכות ימים.

נשיא האגודה

סמי מיכאל

נשיאים לשעבר

פרופ' הנס קלינגהופר ז"ל (1976-1982)
השופט חיים כהן ז"ל (1982-1988)
השופט שמעון אגרנט ז"ל (1988-1992)
פרופ' רות גביון (1996-1999)

חברי הנהלת האגודה

יו"ר: שרה קרמר
אורנה שם-טוב (עד 10/04)

ד"ר אייל גרוס

ניצן הורוביץ

פרופ' אלון הראל

מוסא חסדייה - מ"מ היו"ר

אמירה מוסא

עו"ד דורי ספיבק

ד"ר מיכאל קרייני

חדוה רדובניץ - מ"מ היו"ר

עליזה שבו-חיוט

אורנה שם טוב

עו"ד דורון תמיר

ועדת ביקורת

עד יולי 2004:

יורם גורדון

לינדה פוטרמן

עו"ד דודי (דעואל) פלאי

מיולי 2004:

היינץ בוכולד

מירי לובנברג

עודד עירון

חברים נוספים בוועדות ההנהלה

עו"ד אליהו אברם

עו"ד ציפי האופטמן

סרחיו וינוקר

עו"ד יובל קינן

צוות מינהלי

עו"ד רחל במימן - מנכלית

ויקטור לדרפרב - מנהל כספים

גילה אורקין - גיוס כספים בחו"ל ופיתוח משאבים

ריסה זאל - גיוס כספים בחו"ל ופיתוח משאבים (עד 3/05)

רוני תמיר - מנהלת אדמיניסטרטיווית

קים וייס - עוזרת קשרי חוץ בינלאומיים

בוריס דוואיבסקי - רכז מחשוב

אלכסנדר טומרוב - רכז מחשוב (עד 11/04)

שרית אליה - מזכירה, ירושלים

מהא חסון - מזכירה, חיפה

עפרה טלקר - מזכירה, תל-אביב

נעמה ידגר - מזכירה, ירושלים

אורית רוזובסקי - מזכירה, ירושלים

רון עובדיה - תחזוקה, ירושלים

מחלקת חינוך

דובית אטר - מנהלת

ד"ר עידית בליט כהן - רכזת פעילות בתחום קהילה (עד 5/04)

תמי הראל-בן-שחר - רכזת חינוך עברי ורכזת פעילות בכוחות הביטחון (עד 9/04)

נועה זנדבנק - רכזת חינוך עברי

שרף חסאן - רכז חינוך ערבי

עו"ד אשרת סוקר-מימון - רכזת פעילות בכוחות הביטחון (עד 4/04)

שרון רוזן - רכזת פעילות בתחום קהילה

איתן רייך - רכז חינוך עברי

פנינה שביט - רכזת פעילות בכוחות הביטחון

המחלקה המשפטית

עו"ד דנה אלכסנדר - מנהלת

עו"ד דן יקיר - היועץ המשפטי

עו"ד שרון אברהם-ויס

עו"ד פאטמה אלעג'ו

ח'ילוד בדווי - תחקירנית שטח - גדר ההפרדה

עו"ד סוניה בולוס

עו"ד עאוני בא

אפרת ברגמן - מתמחה

יונתן ברמן - מתמחה (עד 2/05)

עמירם גיל - מתמחה (עד 2/05)

עו"ד לימור יהודה

עו"ד לילה מרגלית

פיראס עלמי - רכז שטח בשטחים הכבושים

עו"ד אבנר פינצ'וק

עו"ד מיכל פינצ'וק

עו"ד עודד פלר

תמי קצביאן - מתמחה

עו"ד באנה שגרי-בדארנה

עו"ד נעה שטיין (עד 4/04)

עו"ד הדס תגרי (עד 8/04)

המחלקה לפעילות ציבורית ולהסברה

מרים ליחור - מנהלת

בתיה אבירם - פיתוח משאבים בישראל וקשרי קהילה

יאב אפטוביצר - רכז פניות הציבור, ירושלים

דניאלה במברגר-אנוש - קידום מדיניות

טל דהן - רכזת מידע

נעמה ישובי - מנהלת מרכז המידע

יאב לף - דובר

אווה מוסא - רכזת פעילות ותקשורת באוכלוסייה הערבית

הדר נמיר - רכזת פניות הציבור, תל אביב

אליף סבאג - רכז פניות הציבור, חיפה

רונית פיסו - רכזת פרוייקט "המשפט הבין-לאומי ההומניטרי"

ולדיק קרסקין - רכז פעילות ותקשורת באוכלוסייה הרוסית

